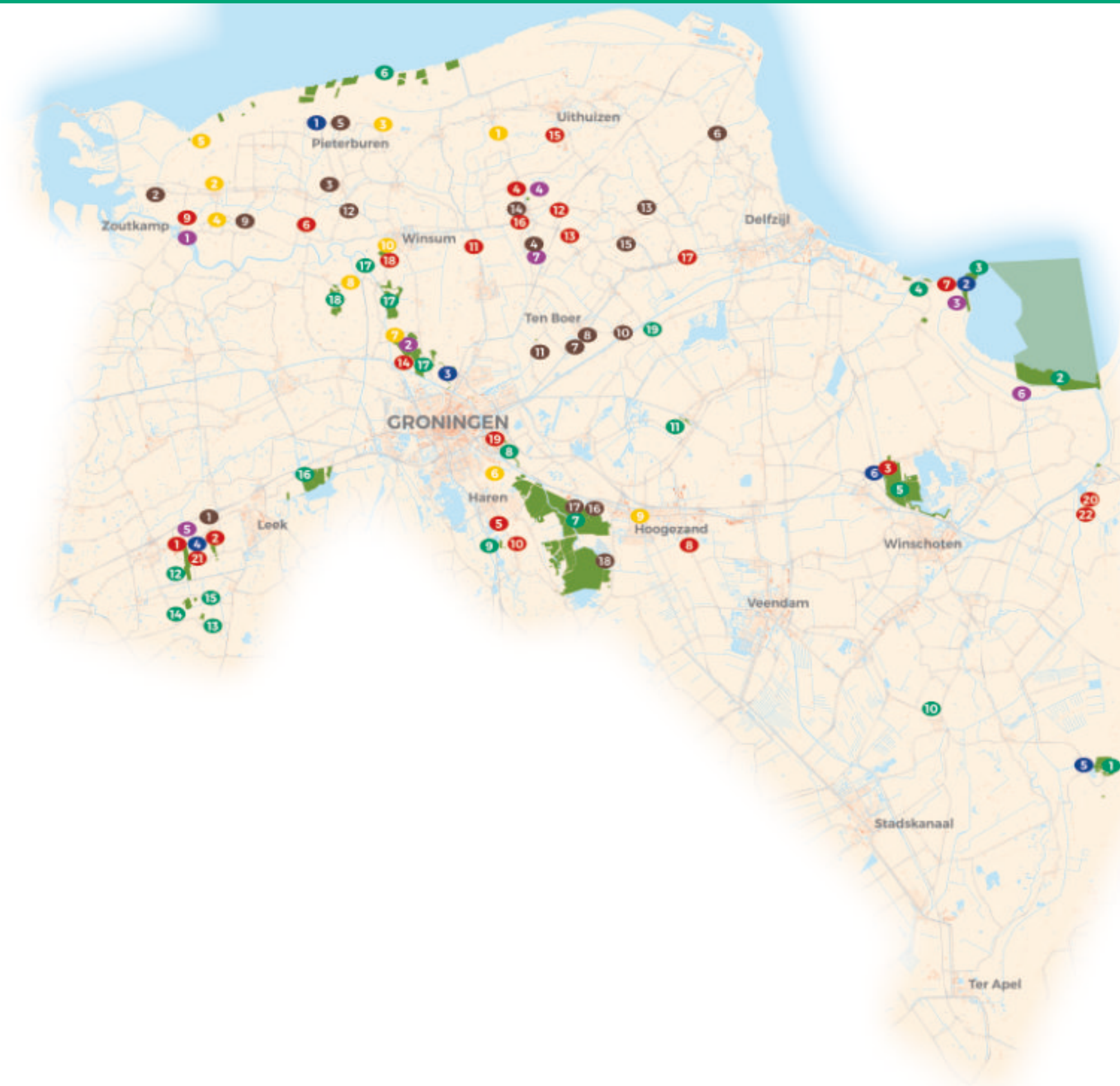

Met steun van velen

Het Groninger Landschap in kaart

LEGENDA

Natuurterreinen

- 1 Bourtangerveld, Bourtange
- 2 Dollard, Finsterwolde (o.a. Dollardkwelders en wadplaten)
- 3 Polder Breebaart en Punt van Reide, Termunten
- 4 Grootte en Kleine Polder, Termunten
- 5 Landgoed Ennemaborg, Midwolda
- 6 Groninger kwelders en binnendijkse parels (o.a. Klutenplas en Feddema's plas)
- 7 Hunzedal (o.a. Zuidlaardermeer, Westerbroekstermade-polder, Kropswolderbuitenpolder, Leinwijk, Wolfsbarge, Oostpolder, Onnerpolder, Oosterpolder en Harener Wildernis)
- 8 Hunzezone en Hunzeboord, Groningen
- 9 't Hemrik, Haren
- 10 Dokter Hommesbos, Onstwedde
- 11 Overbos bij Fraeylemaborg, Slochteren
- 12 Landgoed Coendersborg, Nuis
- 13 Harense Bos, Zevenhuizen
- 14 Nanninga's Bos, Zevenhuizen
- 15 Bolmeer, Zevenhuizen
- 16 De Onlanden, Lettelbert (Lettelberterpetten en oeverlanden Leekstermeer)
- 17 Reitdiep (o.a. Koningslaagte en Paddepoel)
- 18 Medenertilsterpolder, Ezinge
- 19 Katerhalsterbos, Overschild

Erfgoed

- 1 Coendersborg, Nuis
- 2 Iwema Steenhuis, Niebert
- 3 Ennemaborg, Midwolda
- 4 Borg Ewsum, Middelstum
- 5 Villa De Vennen, Haren
- 6 Luchtwachttoren 701, Warfhuizen
- 7 Bunkers Fiemel, Termunten
- 8 Veenborg Welgelegen, Sappemeer
- 9 Kalkoven en Kaap Garmt, Zoutkamp
- 10 Villa Weltevreden, Glimmen
- 11 Boerderij De Haver, Onderdendam
- 12 Boerderij Plaats Melkema, Huizinge
- 13 Boerderij Occo Reintiesheerd, Stedum
- 14 Boerderij Paddepoel, Adorp
- 15 Villa Barmerhoek, Doodstil
- 16 Molenhuis, Westerwijtwerd
- 17 Steenfabriek Rusthoven, Wirdum
- 18 Boerderij Klein Garnwerd, Garnwerd
- 19 Boerderij Euvelgunnerheem, Groningen
- 20 Boerderij Mellemaheerd, Bad Nieuweschans
- 21 Boerderij Niebert
- 22 Villaboerderij Hamdijk, Bad Nieuweschans

Vakantiewoningen

- 1 Enkhuizen, Zoutkamp
- 2 Harssensbosch, Adorp
- 3 Olle Tjoard, Termunten
- 4 Ewsum, Middelstum
- 5 Börgbloemke en Coendersborg, Nuis
- 6 Trekkershutten, Finsterwolde
- 7 Molenaarswoning, Westerwijtwerd

Bijzondere plekken

- 1 Helwerder Wierden, Usquert
- 2 Boerenerven Ulrum, Ulrum
- 3 Oude Dijk, Den Aniel
- 4 Wierdekerkhof Olle Weem, Houwerzijl
- 5 Eendenkooi Nieuw Onrust, Hornhuizen
- 6 Klooster Yesse, Haren
- 7 Wierdebegraafplaats, Wierum
- 8 Wierde, Feerwerd
- 9 Klokkentoren, Hoogezand
- 10 Fruitgaard Oldenzijl, Winsum

Molens

- 1 Nieberter molen, Niebert
- 2 De Onderneming, Vierhuizen
- 3 De Lelie, Eenrum
- 4 Zeldenrust, Westerwijtwerd
- 5 De Vier Winden, Pieterburen
- 6 Ceres, Spijk
- 7 Bovenrijge, Ten Boer
- 8 De Widde Meuln, Ten Boer
- 9 De Zwaluw, Zuurdijk
- 10 Fram, Woltersum
- 11 Germania, Thesinge
- 12 Hollands Welvaart, Mensingeweer
- 13 De Leeuw, Zeerijp
- 14 De Hoop, Middelstum
- 15 Stormvogel, Loppersum
- 16 Amerikaanse windmotor De Putter,
- 17 Amerikaanse windmotor Koetse Tibbe
- 18 Amerikaanse windmotor Kikkoman

Bezoekers- en informatiecentra

- 1 Bezoekerscentrum Waddenkust, Pieterburen
- 2 Bezoekerscentrum Dollard, Termunten
- 3 Bezoekerscentrum Reitdiep, Noorderhoogebrug
- 4 Informatiecentrum Coendersborg, Nuis
- 5 Informatiecentrum Terra Mora, Bourtange
- 6 Bezoekerscentrum Ennemaborg, Midwolda

Inhoudsopgave

Jaarverslag 2022	
Directieverslag 2022	5
Verslag Raad van Toezicht	7
Jaaroverzicht 2022	10
Beschermen, beheren en onderhouden	13
Thema 1: Beschermen en ontwikkelen	14
Opvallende natuurwaarnemingen in 2022	18
Mensen bij ons werk betrekken	20
Thema 2: Betrokkenheid en draagvlak	22
Thema 3: Samenwerking en belangenbehartiging	26
Organisatie	31
Financiële positie	41
Toekomst- en risicoparagraaf	45
Begroting 2023	47
Verantwoordingsverklaring goed bestuur	55
Jaarrekening 2022	57
Geconsolideerde balans per 31 december 2022	61
Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022	63
Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2022	65
Toelichting op de geconsolideerde balans	69
Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022	77
Specificatie en verdeling kosten naar bestemming	81
Enkelvoudige balans per 31 december 2022	88
Enkelvoudige staat van baten en lasten 2022	89
Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap	91
Overige gegevens 2022	
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	93
Bijlage 1	
Overzicht van in- en uitgaande kasstromen	96

Alle in dit verslag vermelde bedragen zijn te lezen in veelvoud van 1.000 euro, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld.

Foto voorkant: Vrijwilliger helpt met tuinonderhoud van Veenborg Welgelegen in Sappemeer (foto: Marleen Annema)

In 2022 trokken tractoren vanuit het hele land naar Den Haag. Ook vanuit Groningen. Landbouw en natuur kwamen in de beeldvorming tegenover elkaar te staan. Terwijl het al jaren duidelijk is dat landbouw en natuur juist naar elkaar toe moeten groeien. Het stikstofdossier toont de onmacht van de politiek om tijdig heldere keuzes te maken. Al decennialang staat stikstof op de politieke agenda, maar de regering schoof het probleem telkens voor zich uit zonder een oplossing te bieden. De omvang van het probleem nam ondertussen alleen maar toe.

Toekomst landbouw

Het is van groot belang dat de landbouw weer in balans komt met de natuur. Dit geldt zowel voor de biodiversiteit in het agrarische gebied, als voor de impact die de landbouw momenteel op de natuurgebieden heeft. De intensivering en schaalvergroting zijn te ver doorgeschoten. De natuur is geen tegenstander van de landbouw, zoals het afgelopen jaar soms leek, maar juist bondgenoot. Het Groninger Landschap wil graag een constructieve bijdrage leveren aan de transitie naar een natuurinclusieve en circulaire landbouw. Dat doen we heel concreet door bij het beheer van onze natuurgebieden samen te werken met boeren die ook zelf aan agrarisch natuurbeheer doen. En door 60 hectare bouwland bij de Ennemaborg in Midwolda, de Midwolder Bouwten, aan te bieden voor een zesjarig experiment met natuurinclusieve landbouw. De eerste resultaten wijzen uit dat de natuur profiteert. De loopkeverpopulatie reageert positief en dat geldt ook voor de loopkeversoorten waar de landbouw baat bij heeft, zoals de natuurlijke plaagbestrijders. Daarnaast geven we een podium aan boeren die een visie hebben op natuurinclusieve landbouw. In de Golden Raand en op onze Beschermersavond in 2022 in het Forum in Groningen hield Alex Datema een gloedvol betoog over de toekomst van boeren. Een toekomst waarin boeren naast voedsel produceren ook een bijdrage leveren aan platteland, biodiversiteit, klimaat en milieu. Eline Ringelberg en Peter Harry Mulder vertelden over akkernatuur op hun boerenbedrijf in Muntendam. Ze bewijzen in de praktijk dat natuurinclusief boeren mogelijk is.

Landschappelijk raamwerk

Voor herstel van biodiversiteit in het agrarische gebied zien we toekomst in een fijnmazig landschappelijk netwerk door het gehele Groninger boerenland. Een netwerk van ecologische bermen, bloemdijken, natuurranden, houtsingels en natuurvriendelijke oevers. Door aankopen en beheer dragen we daar actief aan bij. Vorig jaar kochten we 850 meter slaperdijk in de Dollardpolder.

ders. De dijk, die op de grens ligt van de Reiderwolderpolder en de Carel Coenraadpolder, ontwikkelen we als bloemrijke dijk met aanplant van meidoorns en ander veldstruweel voor insecten en akkervogels.

Boerderij Melkema van het gas af

In het eveneens slepende aardbevingsdossier proberen wij voor een aantal bedreigde monumenten het verschil te maken. In september vond een bijzondere opening plaats, namelijk van de historische boerderij Melkema in Huizinge. Commissaris van de Koning René Paas verrichtte de opening. Het tijdstip en de locatie waren symbolisch, het was immers tien jaar na de zwaarste aardbeving, in 2012 in Huizinge. Zolang heeft het totale traject geduurd. In de tussentijd namen we het beschadigde rijksmonument over van de NAM en herstelden we de aardbevings schade. De schuur wordt inmiddels weer bewoond en verwarmd met warmte uit de gracht. De boerderij is met een innovatieve duurzame techniek van het gas af, letterlijk en figuurlijk. We zijn trots op het resultaat. De boerderij staat weer als vanouds te pronken. Uit het dorp Huizinge, dat begaan is met de boerderij, horen we veel positieve geluiden.

Jaar van de openingen

2022 was het jaar van de openingen. Naast boerderij Melkema konden we ook bij molen Zeldenrust in Westerwijtwerd een traject van schadeherstel, versterking en herbestemming afronden. De molen was door de aardbevingen zwaar beschadigd, de bewoners van de molenaarswoning ernaast moesten vanwege onveiligheid hun huis uit. De molen hebben we volledig gerestaureerd en opnieuw gefundeerd. De molenaarswoning kreeg een nieuw leven als vakantiewoning. In 2022 vond ook de opening plaats van de historische tuin en veenborg Welgelegen in Sappemeer. Welgelegen is de laatste overgebleven veenborg in de provincie Groningen en een beeldbepalend monument voor Hoogezand-Sappemeer. De tuin en de borg kampen eerder met achterstallig onderhoud. Dankzij

het herstelproject kreeg de historische tuin haar oude grandeur terug.

Met steun van velen

Succes bereik je niet alleen, vandaar de titel van dit jaarverslag. Het herstel van Welgelegen was mogelijk dankzij talloze financiële bijdragen, onder meer van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, de Nationale Postcode Loterij en het Prins Bernhard Cultuurfonds. De slaperdijk in de Dollardpolders konden we aankopen dankzij een particuliere gift. Met een gift in natura breidden we het terrein van Steenfabriek Rusthoven in Wirdum uit. Dankzij een erfenis werden we eigenaar van een monumentale villaboerderij aan de Hamdijk 49 in Bad Nieuweschans. Een keuterboerderij aan 't Pad te Niebert kregen we via een legaat. Het verheugt ons dat de inkomsten uit schenkingen en nalatenschappen toenemen. We voeren steeds meer gesprekken over nalatenschappen. Mensen willen graag bijdragen en hebben concrete ideeën over de besteding, waar wij graag rekening mee houden. Voor het Groninger Natuurfonds, waarmee mensen voor € 7,50 één m² natuur kunnen beschermen, staat de teller reeds boven de € 250.000, goed voor 33.724 m² extra beschermde natuur. Buren van Landgoed Coendersborg in Nuis doneerden niet in euro's aan het Natuurfonds maar in natura: ze droegen het eigendom van een houtsingel aan ons over. Ook voor het Thies Dijkhuisfonds voor behoud en herstel van de Hunze in de stad Groningen en het Jeugdeducatiefonds kwamen in 2022 substantiële bijdragen binnen.

Ontwaken uit winterslaap

We voelen ons in de volle breedte gesteund. Na twee jaar corona kwam Het Groninger Landschap in 2022 weer echt tot volle bloei. We ontwaakten uit een lange winterslaap, veroorzaakt door de coronapandemie. De vrijwilligers konden eindelijk weer aan de slag. De deuren van onze bezoekerscentra konden open, excursies werden opgestart en de grote festivals gingen weer door. De vrijwilligers hebben ontzettend veel werk verzet. Op volle sterkte, met hulp van onze vrijwilligers, samenwerkingspartners en financiers, gaan we onverminderd door met onze opdracht om het landschap in Groningen elk jaar een stukje mooier en aantrekkelijker te maken.

Financieel resultaat

Het resultaat over 2022 was licht negatief. Er waren hogere inkomsten uit nalatenschappen, maar ook extra bestedingen aan projecten en aankopen. Deze bestedingen leveren hiermee een wezenlijke bijdrage aan het bereiken van onze doelstelling. Het rendement op onze beleggingsportefeuille was in 2022 helaas negatief. We hebben een defensief en duurzaam beleggingsbeleid dat gericht is op beleggen voor een lange termijn van 15 jaar. We gaan er met dit beleid vanuit dat het vermogen over een langere periode minimaal inflatiebestendig is. In enig jaar kan echter sprake zijn van een negatief rendement. Het negatieve rendement op de portefeuille was vergelijkbaar met de beleggingen wereldwijd. Voor het groot onderhoud aan onze gebouwen is een voorziening gevormd, de voorziening is op basis van gewijzigd beleid opnieuw gewaardeerd, dit heeft geleid tot een gedeeltelijke vrijval in 2022 wat een positief effect had op het resultaat over 2022.

Marco Glastra

Directeur

Polder Breebaart in Termunten

Verslag Raad van Toezicht

Visie op Toezicht

Het Groninger Landschap vervult een belangrijke maatschappelijke functie en ontvangt veel donaties, schenkingen en nalatenschappen. Het geschonken vertrouwen betekent voor ons extra aandacht voor openheid, transparantie en goed toezicht. De samenleving stelt hogere eisen aan transparantie. Mensen moeten er vertrouwen in hebben dat bij Het Groninger Landschap op een juiste en open wijze toezicht wordt gehouden. Om helderheid te verschaffen over onze taakinvoering, stelde de Raad van Toezicht in 2022 een 'Visie op Toezicht' op. Het proces werd begeleid door een externe deskundige met ruime ervaring op het vlak van zelfevaluatie en visievorming door toezichthouders. De visie beschrijft onder meer de waarden, taken, werkwijze, focus en ontwikkeling van de Raad van Toezicht. De visie is in september 2022 door de Raad van Toezicht vastgesteld en is gepubliceerd op de website van Het Groninger Landschap. Besloten is om als Raad van Toezicht aan de hand van het meerjarenbeleidsplan jaarlijks een jaarprogramma op te stellen over onderwerpen die wij van belang achten, te beginnen in 2023.

Rol Raad van Toezicht

De rol van de Raad van Toezicht is in de eerste plaats: toezicht houden op het door de directeur-bestuurder gevoerde beleid. De directeur-bestuurder is belast met het bestuur van de stichting en neemt besluiten op het gebied van beleidsvorming, grondaankopen en de begroting. De Raad van Toezicht oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken, die periodiek in vergaderingen worden besproken in aanwezigheid van de directeur-bestuurder. De begroting, de jaarrekening, het jaarverslag en besluiten tot aankoop worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. Afgelopen jaar keurden we meerdere documenten goed, zoals het jaarverslag 2021, de jaarrekening 2021 en de begroting 2023. Voor het gevoerde beleid over 2021 is aan de directeur-bestuurder decharge verleend. Ook vond goedkeuring plaats van de functiewaardering en toetsing van de beloning van de directeur. Als werkgever houdt een remuneratiecommissie van de Raad van Toezicht ieder jaar een functioneringsgesprek met de directeur-bestuurder. Twee leden hebben zitting in de remuneratiecommissie. In oktober 2022 vond het gesprek plaats op basis van 360 graden feedback, gebaseerd op gesprekken met mensen van binnen en buiten de organisatie. De feedback werd verzorgd door externe deskundige begeleiding.

Aankopen

In 2022 zijn drie besluiten over aankopen genomen. De grootste aankoop was een boerderij aan de Hamdijk 49 te Bad Nieuweschans. De Raad van Toezicht ging met de aankoop akkoord. Daarnaast is goedkeuring gegeven voor het verwerven van 850 meter slaperdijk in de Dollardpolders en voor de percelen bij klooster Yesse in Haren.

Klankbord voor directie

Naast haar rol als toezichthouder treedt de Raad van Toezicht op als klankbord voor de directie. De Raad van Toezicht heeft zich in 2022 over meerdere dossiers laten informeren. Besproken is onder meer het document 'De kracht van het Noorden', een rapport van acht natuur- en milieuorganisaties met een gezamenlijke visie op de toekomst van Noord-Nederland. In deze visie vormen de regionale kwaliteiten - natuur, landschap, ruimte en een schoon milieu - de basis voor de brede welvaart en het economisch perspectief van het Noorden. Een ander dossier betrof een actualisatie van het integriteitsbeleid van Het Groninger Landschap, waarbij onder meer een externe vertrouwenspersoon is ingesteld en een meldpunt voor schendingen van integriteit. Ook is een actualisatie van het pachtbeleid besproken.

Vergaderingen

De Raad van Toezicht vergaderde afgelopen jaar vier keer, waarbij de eerste vergadering vanwege de coronamaatregelen online was. Tijdens het tweedaags werkbezoek op 10 en 11 juni gingen de leden naar Noord-Limburg, waar ze werden ontvangen door collega's van Het Limburgs Landschap. Bezocht zijn Kasteel Arcen met de fraaie kasteeltuin en het Nationaal Park Maasduinen, beide in eigendom van Het Limburgs Landschap. Tijdens het bezoek zijn interessante gesprekken gevoerd met de directeur en collega's van de Raad van Toezicht van Het Limburgs Landschap. De Raad van Toezicht nodigt tijdens de vergaderingen regelmatig betrokken medewerkers uit voor een

toelichting op hun werk. In 2022 gaf de buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) van Het Groninger Landschap een presentatie over toezicht en handhaving in de terreinen.

Zelfevaluatie en integriteitsbeleid

Het functioneren van (de leden van) de Raad van Toezicht wordt jaarlijks geëvalueerd. De zelfevaluatie van 2022 vond begin februari 2023 plaats. Met de evaluatie houdt de Raad van Toezicht zichzelf een spiegel voor en stelt ze haar eigen functioneren ter discussie. Dat gebeurt onder externe begeleiding. Als onderdeel van het integriteitsbeleid van Het Groninger Landschap overleggen alle leden van de Raad van Toezicht een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en ondertekenen ze een integriteitsverklaring. In de verklaring geven de leden onder meer aan dat ze geen (neven)functies bekleeden die tot een belangenconflict met hun taak als toezichthouder zouden kunnen leiden. Dit is in lijn met de richtlijnen van het CBF en de Code Wijffels.

Leden van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit zeven leden en is

zodanig samengesteld dat verschillende deskundigheden en aandachtsgebieden zijn vertegenwoordigd, om daarmee op relevante aspecten van de organisatie toezicht te kunnen houden. Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door de Raad van Toezicht. Voor de leden is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. De leden treden af conform een rooster van aftreden. Medio 2023 is de voorzitter uit persoonlijke overwegingen afgetreden. De Raad van Toezicht heeft een Financiële Audit Commissie. Deze commissie ondersteunt en adviseert de Raad van Toezicht bij het uitvoeren van haar verantwoordelijkheid op het gebied van de financiën. In deze commissie zijn twee leden van de Raad van Toezicht vertegenwoordigd.

Besluit goedkeuring jaarrekening en jaarverslag

Niebert, 24 mei 2023

Bert Scholtens (waarnemend voorzitter en Financiële Audit Commissie)

Saskia van Gessel

Rutger Dijsselhof (Financiële Audit Commissie)

Gerdien Postma

Raymond Klaassen

Natasja Lubbers

De Vier Winden in Pieterburen

Jaaroverzicht 2022

Januari

- Plaatsing insectenhotel bij vakantiewoning Olle Tjoard met hulp van giften van Buitenlevvakantie gasten.
- Onderzoeker van de RUG Jeroen Wiersma brengt Landschapsbiografie uit over Middag-Humsterland
- Nestkast geplaatst voor de torenvalk (met anti-kraak tegen nijlgans) in Leinwijk, Hunzedal.
- Kiekkaaste door hoog water onbereikbaar.

Februari

- Wandelroute Hunzedal-Hondsrug gelanceerd. (7,5 of 12km).
- Opiniestuk in het Dagblad van het Noorden "Nieuwbouw en natuurbehoud gaan samen".
- Vier drachtige merries en een veulen worden bij kudde koniks in Hunzedal geplaatst om foklijn vers te houden.
- Provincie maakt bekend: 'Weidevogelgebied Medenertilsterpolder wordt uitgebreid'.
- Letterzetter zorgt voor onveilige situaties in het Nanninga's bos. Deel van het bos wordt afgezet.
- Petitie "Geef de grutto een toekomst in De Oude Held" wordt gelanceerd door acht samenwerkende natuurorganisaties.
- Stormschade in de terreinen. Bij Coendersborg veel omgevallen bomen.
- Groot insectenhotel geplaatst bij Coendersborg, dankzij giften van Buitenleven.
- Roeden van molen de Bovenrijge in Ten Boer gedemonteerd voor onderhoud.
- Spandoeken met "Welkom thuis grutto" hangen bij de Koningslaagte om de grutto's welkom te heten.

Viering afronding herstel van Molen Zeldenrust en molenaarswoning in Westerwijtwerd

Maart

- Begin restauratie van Occo Reintiesheerd. Rietbedekking is verwijderd en asbestbeplating gesaneerd.
- Schenking in natura voor Groninger Natuurfonds: houtsingel Westerkwartier.
- Laatste hand aan restauratie boerderij Melkema: warmtepomp, herstel grup, baandeuren in de kozijnen.
- Broedlocatie op munitiebunker Fiemel aangelegd voor visdieven en scholeksters.
- Aanleg van oeverwaluwand bij Lettelberterpetten.
- Zomerpolders Hunzedal weer vol gezet met water voor de moerasvogels.
- Windmolen De Putter gerestaureerd in het Hunzedal
- Moving Spirits plant bomen bij Bolmeer
- Buurman schenkt grond bij Steenfabriek Rusthoven

April

- Recordpoging zoveel mogelijk molens tegelijk laten draaien voor het Jaar van de Molenaar
- Grutto vrouw LIRYLL keert voor 10^e keer terug in Oostpolder bij Noordlaren
- Zeearenden jongen geboren in het Hunzedal
- Aanleg speeleiland Kleine Polder
- Witwangsterns weer terug in Hunzedal (Onnerpolder)
- Antivossenraster bij Punt van Reide is geplaatst met hulp van het Bettie Wiegmanfonds
- Herstel van Occo Reintiesheerd vordert. Prachtige gebintconstructie zichtbaar.
- Zeker vijf konikveulens geboren in Westerbroekstermadepolder
- Zeehondenkijkwand staat weer

Lions Groningen doneren twee bankjes

Mei

- Groninger blaarkoppen mogen voor het eerst weer naar buiten bij BC Reitdiep.
- Maalkoppels en stenen zijn gerepareerd: in molen Zeldenrust kan weer gemaald worden.
- Witwangsterns gaan nestelen. In ieder geval 22 nesten geteld.
- Medewerkersdag bij de Coendersborg
- Waddenfestival groot succes
- Voorstelling "Over de grens" in Mellemaheerd van eind mei tot juli.

Juni

- Dronebeelden in de schuur van Occo Reintiesheerd
- Groninger Molenweekend
- Slachtoffers van de vogelgriep gevonden (kokmeeuwen en grote sterns)
- Viering afronding herstel van Molen Zeldenrust en molenaarswoning in Westerwijtwerd
- Feestelijke opening van historische tuin en veenborg Welgelegen met o.a. gedeputeerde Hamster
- Hunzefestival bij Bezoekerscentrum Reitdiep
- Vernielingen bij Vogelkijkhut Meerwijk
- Presentatie pamflet Natuurinclusief Groningen: een natuurinclusieve visie op Groningen door zes natuur- en landschapsorganisaties.
- Lions Groningen doneren twee bankjes

Juli

- Beide zeearend jongen vliegen uit in het Hunzedal
- Kijkdag Kleine Polder voor omwonenden uit Borgsweer en Termunten en Termunterzijl
- Première van de Grutto Film door Ruben Smit
- Kunstwerken van Joyce Zwerver staan tussen 1 juli en 2 oktober bij Olle Weem en de Coendersborg

Augustus

- Aankoop van 850 meter slaperdijk in de Dollardpolders

Natuurwerkdag in de Lettelberterpetten

September

- Viering opening van Melkema met CdK René Paas
- Open Monumentendagen bij o.a. Melkema en Occo Reintiesheerd
- Dollardfestival bij Bezoekerscentrum Dollard Termunten
- Audiowandeling "Stem van de Hunze" in de Hunzezone

Oktober

- Paddenstoelenfestival Landgoed Ennemaborg Midwolda
- Afronding "Optimalisatie waterbeheer Reitdiep-Zuid" met o.a. gedeputeerde Johan Hamster
- Start bouw van uitkijkpunt Kleine Polder

November

- Aankoop van villaboerderij Hamdijk in Bad Nieuweschans dankzij nalatenschap
- Natuurwerkdag in de Lettelberterpetten
- Beschermersavond in het Forum in Groningen met thema landbouw
- Aanleg boomgaard bij Steenfabriek Rusthoven met steun van Groninger Kerken
- Dak ligt op Occo Reintiesheerd
- DAAD architecten wordt Vriend

December

- Grondaankoop bij klooster Yesse: 3,5 hectare erbij.
- Machinefabriek Bosker wordt Vriend
- Afronding bouw "Golf van Termunterzijl" in Kleine Polder

Aanleg boomgaard bij Steenfabriek Rusthoven met steun van Groninger Kerken

Beschermen, beheren en onderhouden

We zetten ons in voor het beschermen, beheren en behouden van natuur, landschap en cultureel erfgoed in de provincie. Door het aankopen en beschermen van waardevolle natuurgebieden en rijksmonumenten stellen we ze voor altijd veilig. Het is onze bijdrage aan de Groningse natuur en haar landschap.

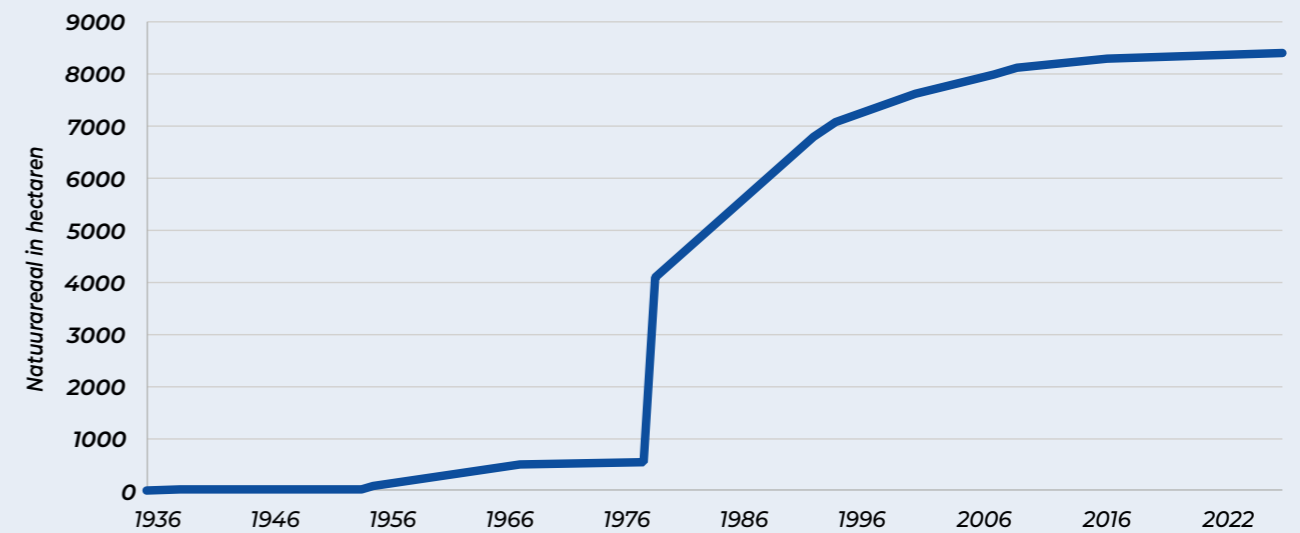

8.314 ha

Natuurgebied

+ 15 ha

Ons bezit groeit alsmaar door. Soms met een groeispurt, zoals de overname van de Dollard in 1981, maar meestal gestaag. Stap voor stap maken we onze provincie mooier en groener.

18 molens

Waaronder
3 Amerikaanse windmotoren

4 borgen

Ennemaborg, Coendersborg,
Veenborg Welgelegen, Ewsum

78 bijzondere plekken

Waaronder: 4 trekkershutten, 8 woningen,
19 boerderijen, 5 villa's, 10 uitkijktorens,
2 militair erfgoed en 30 archeologische
monumenten

Petgatenpad, Lettelberterpetten in Lettelbert

Monumentale villaboerderij aan de Hamdijk in Bad Nieuweschans

Eigendom biedt de beste garantie voor bescherming. Door eigenaar te worden, stellen we natuur en erfgoed veilig voor de toekomst. Voor nieuwe aankopen zijn we afhankelijk van externe financiering, waarbij nalatenschappen en schenkingen steeds vaker uitkomst bieden. In 2022 konden we met erfenissen twee boerderijen aankopen. Na de restauratie krijgt het erfgoed weer een functionele bestemming.

De Hamdijk, een buurtschap in het Oldambt tegen de Duitse grens, baart al lange tijd zorgen. "Het is een historische plek, waar vroeger de oude zeedijk van de Dollard lag. Aan de Hamdijk staan imponerende boerderijen, waarvan meerdere in verregaande staat van verval zijn geraakt. De historische boerderijen stammen uit de glorie van de graanrepubliek. Tegenwoordig kunnen de eigenaren het onderhoud vaak niet meer dragen. 'Huilende Bruiden' worden de verpauperde boerderijen ook wel genoemd." Aan het woord is Hugo Dokter, hoofd erfgoed van Het Groninger Landschap. De teloorgang is hem en vele anderen een doorn in het oog. Al jaren staan de boerderijen hoog op zijn wensenlijst om te beschermen. Financiering vormt daarbij vaak de grootste drempel. Een nalatenschap bood uitkomst.

Graanrepubliek 2.0

Dankzij een nalatenschap kon Het Groninger Landschap in 2022 de monumentale villaboerderij aan de Hamdijk 49 in Bad Nieuweschans aankopen. Dokter: "De boerderij kampt met achterstallig onderhoud en moet gerestaureerd worden. We willen de restauratie als voorbeeld laten dienen voor andere boerderijen in de omgeving. 'Graanrepubliek 2.0' heet het koepelproject van de gemeente Oldambt waarvan de restauratie van de boerderij een onderdeel is. We willen inspireren en laten zien hoe je zo'n vervallen boerderij nieuw leven inblaast. In het Oldambt zijn initiatieven om een opleiding voor restauratietimmermannen op te zetten. Dergelijke initiatieven willen we bij de restauratie betrekken. Belangrijk is dat de boerderij weer een functie krijgt. Juist omdat boerderijen in de buurt hun agrarische functie verloren, werden ze niet meer goed onderhouden." De herbestemming staat nog open, maar Dokter oppert meerdere opties, zoals een combinatie van wonen en werken, of wonen en Bed & Breakfast. Het vinden van een functionele bestemming gaat op voor alle monumenten van Het Groninger Landschap. "In boerderij De Haver in Onderdendam wonen nu mensen in de nieuwe, duurzame woning in de schuur. In Plaats Melkema in Huizinge woont en werkt binnenkort een ondernemer. Andere monumenten, zoals het molenhuis in Westerwijtwerd dat we begin 2022 openden, gebruiken we als

vakantiehuis. Zo krijgt elk gebouw een functie die bijdraagt aan een gezonde exploitatie."

Stijging nalatenschappen

De villaboerderij past in een trend van een toename van nalatenschappen. Het kloosterterrein Yesse bij Haren en de rijksmonumentale boerderij Mellemaheerd, ook aan de Hamdijk in Bad Nieuweschans, werden eerder al bij leven overgedragen. "De voormalige eigenaren wonen er nog, maar hebben door de overdracht het behoud voor de toekomst veiliggesteld", legt Dokter uit. In 2022 ontving Het Groninger Landschap in totaal maar liefst 1,9 miljoen euro aan nalatenschappen. De toename wijt Thijs Meeuwissen, contactpersoon nalatenschappen van Het Groninger Landschap, voor een deel aan een maatschappelijke trend. "Steeds meer mensen zoeken een maatschappelijke bestemming voor hun erfenis. Na hun overlijden willen ze met wat ze achterlaten een verschil maken." Dankzij medewerkers zoals Meeuwissen zorgt Het Groninger Landschap ervoor dat iemand die overweegt aan de stichting na te laten de ruimte heeft vragen te stellen en zo een keuze kan maken die antwoord geeft op de vraag: "Hoe wil ik herinnerd worden?"

Bijzondere gesprekken

De erfenissen variëren van kleine tot grote bedragen, van algemene tot gerichte wensen. Geregeld zit Meeuwissen bij een executeur testamentair om tafel om wensen van overledenen te bespreken. "Afgelopen jaar mochten we een grote nalatenschap ontvangen van een mevrouw uit Groningen. Ze had een specifieke wens, namelijk het planten van bomen in de provincie Groningen. Daar gaan we voor zorgen, waarschijnlijk door het oprichten

Hamdijk in Bad Nieuweschans

van een fonds. Soms staat de wens niet duidelijk omschreven. Dan vragen we de executeur waar de persoon van hield, bijvoorbeeld molens of vogels, en zoeken we naar een juiste bestemming die recht doet aan de overledene." Steeds vaker wordt hij uitgenodigd om al bij leven een nalatenschap te bespreken. "Dat zijn vaak persoonlijke en bijzondere gesprekken, waarbij mensen aangeven waar ze hun erfenis aan willen besteden." Als voorbeeld noemt hij de eigenaren van 'Jan Wilde een Tuin' in

het Oldambt. Met hun prachtige natuurlijke tuin wonnen ze meerdere prijzen. "Ze zijn bang dat hun tuin verloren gaat als ze er niet meer zijn. Met elkaar bekijken we wat er mogelijk is."

Groene oase in Niebert

Ook in Niebert, aan 't Pad tussen Landgoed Coendersborg en Iwema Steenhuis, ontving Het Groninger Landschap recent een legaat. Dokter: "Gusta van de Leuv schonk haar boerderij met ruim een hectare aan ons. In de omgeving stond ze bekend als de 'stewardess', omdat ze bij de KLM werkte. Het liefst zat ze in haar

Keuterboerderij in Niebert

oude boerderij tussen de houtsingels. Het is een groene oase in landbouwgebied. Ze was verknocht aan de plek en vroeg ons het perceel in haar geest te beheren. De oude lindeboom moet blijven staan. Dat gaan we doen. De boerderij verbouwen we als vakantiehuis, zodat iedereen van de favoriete plek van Gusta van de Leuv kan komen genieten."

Particuliere giften

Niet alleen erfenissen, ook schenkingen van particulieren maken steeds vaker nieuwe aankopen mogelijk. Meeuwissen noemt de slaperdijk in de Dollardpolders die Het Groninger Landschap in 2022 kon aankopen dankzij een particuliere gift. "Een andere particuliere gift in natura maakte het mogelijk om het terrein van Steenfabriek Rusthoven in Wirdum uit te breiden. Dankzij een

schenking kregen we ook een perceel met houtsingels bij Landgoed Coendersborg in Nuis." Belangrijk om te vermelden vindt hij de verschillende fondsen van Het Groninger Landschap, zoals het Thies Dijkhuisfonds, het Jeugdeducatiefonds en het succesvolle Groninger Natuurfonds, waarmee mensen voor 7,50 euro één m² natuur kunnen beschermen. "Met het Groninger Natuurfonds hebben we in het Westerkwartier al weilanden met houtsingels kunnen aankopen. We zijn zo blij met al die mensen die ons helpen. Het aankopen van natuur en erfgoed kan nu eenmaal niet zonder de steun van particulieren en bedrijven."

Opening Boerderij Plaats Melkema, Huizinge

Opvallende natuurwaarnemingen in 2022

Schorzijdebijen op Dollardkwelder

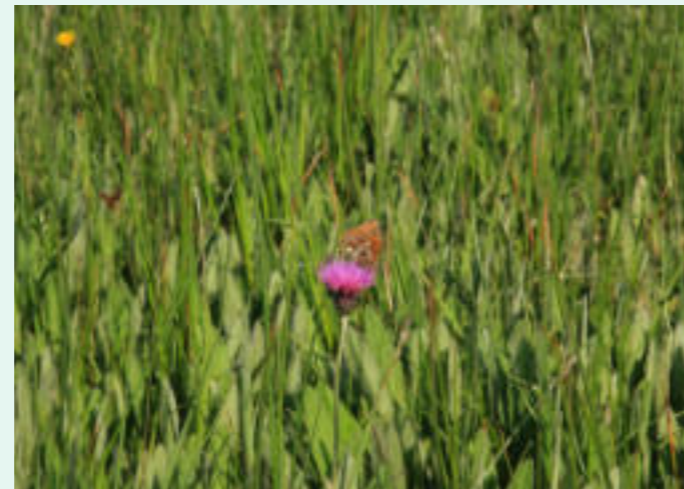
Op de Dollardkwelder komt een zeldzame wilde bij voor, de schorzijdebij. Langs de dijk zit een kolonie van vele duizenden exemplaren. Het menu van deze bijensoort bestaat uit nectar en stuifmeel van zeeaster. De vliegtijd van de schorzijdebij valt dan ook samen met de bloeitijd van zeeaster, namelijk van augustus tot oktober. Speciaal voor de schorzijdebij zijn in 2022 op drie locaties langs de dijk nieuwe nestlocaties gecreëerd. In de nazomer van 2022 signaleerden vrijwilligers van het Dollardteam er de eerste bewoners.

Börgbloumkes bij de Ennemaborg

In het voorjaar waren weer volop börgbloumkes te zien bij de Ennemaborg in Midwolda. Stinsenplanten worden ze ook wel genoemd. Vooral de voortuin van de borg kleurde blauw en wit van de bloemen. Stinsenplanten, zoals winterakoniet, sneeuw-klokje, wilde hyacint en boerenkrokus, kondigen het voorjaar aan en zijn goede nectarbronnen voor hommels en bijen.

Spaanse ruiter in het Hunzedal

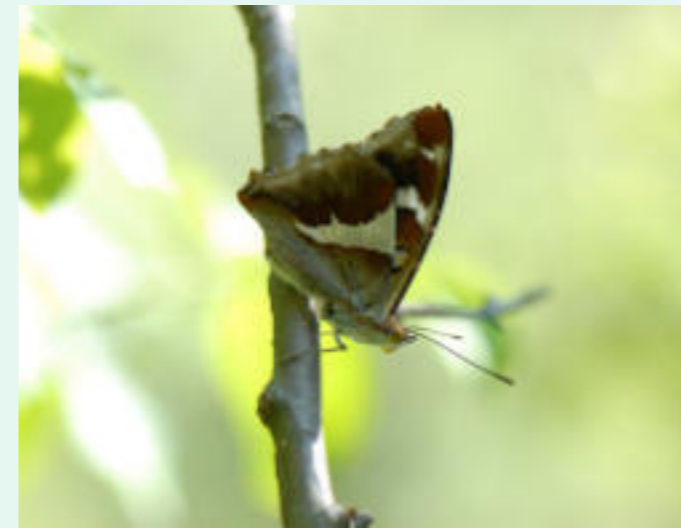
In het Hunzedal is in 2022 een nieuwe plantensoort ontdekt, namelijk Spaanse ruiter. In Groningen komt de zeldzaamheid op drie plekken voor, waaronder sinds kort het Hunzedal. Dat de plant er opduikt is een goed teken. Spaanse ruiter stelt hoge eisen: hij wil blauwgrasland met kwelwater, zonder vermessing en verdroging. Twintig jaar geleden is op de plek de fosfaatrijke top-laag verwijderd door te plaggen. Het lijkt erop dat de ingreep zijn vruchten afwerpt.

Broedende steltlopers in Paddepoel

In Paddepoel, een weidevogelterrein in het Reitdiepdal, nam in 2022 het aantal paar broedende steltlopers toe. Maar liefst 62 paar kieviten werden geteld, het hoogste aantal sinds in 2011 de jaarlijkse broedvogeltelling van start ging. Ook de grutto met 58 paar en de tureluur met 44 paar scoorden in 2022 hoger dan eerdere jaren. Vooral voor eenden en steltlopers zijn de terreinen van Het Groninger Landschap in het Reitdiepdal aantrekkelijk vanwege het hoge waterpeil.

Grote weerschijnvlinder in Midwolda

Op Landgoed Ennemaborg in Midwolda is in 2022 een grote weerschijnvlinder gezien. De rupsen zijn gespecialiseerd op wilgen die op het landgoed zijn te vinden. De vlindersoort wordt meestal drinkend aangetroffen op kadavers en uitwerpselen. Wellicht profiteert de vlinder van de mest van konikpaarden die in het gebied leven.

Witwangsterns in het Hunzedal

De zeldzaamste van de moerassterns, de witwangstern, koos ook in 2022 het Hunzedal voor hun unieke broedkolonie. Er werden 22 nesten geteld. Het is de enige vaste broedplek van Nederland. Pas ver in Frankrijk en Polen, op meer dan duizend kilometer afstand, liggen andere kolonies. Witwangsterns broeden niet voor niets in het Hunzedal. Ze vinden er volop voedsel, zoals insecten en waterdieren, en een groot moeras met drijvende waterplanten, waar ze hun nesten op maken.

Bruin zandoogje op het Bourtangerveld

Al meer dan twintig jaar lopen vrijwilligers van Team Bourtange jaarlijks een vlinderroute in het Bourtangerveld. In 2022 zagen ze 49 keer een bruin zandoogje, een typische vlindersoort voor het gebied. De naam van de vlinder spreekt boekdelen. Hij houdt van zandgrond wat in Bourtange volop aanwezig is.

Vleermuizen in ringoven

De ringoven van steenfabriek Rusthoven in Wirdum doet dienst als winterverblijf voor vleermuizen. 's Winters gaan vleermuizen in winterslaap omdat ze dan geen insecten kunnen vangen. Ze kruipen in de ringoven in donkere spleten of hangen aan het plafond. De metersdikke muren zorgt voor een constante temperatuur. Vorige winter zijn er 26 baardvleermuizen, 23 watervleermuizen en 3 grootoorvleermuizen geteld. De laatste is herkenbaar aan zijn gigantische oren van vier centimeter, ruim half zo lang als het lichaam.

Mensen bij ons werk betrekken

 437

Vrijwilligers
+ 4

 15.135

Beschermers
- 521

Bescherming van natuur en erfgoed is mensenwerk. We willen mensen bij ons werk betrekken. Maatschappelijke steun is voor ons cruciaal. Onze grote achterban van Beschermers, vrijwilligers en Vrienden zijn onze trouwste en beste supporters. Ze ondersteunen ons actief.

 40

Vrienden van Het Groninger Landschap
+ 5

 € 435.000

Donaties

 € 299.000

Schenkeningen

 € 1.797.000

Nalatenschappen

 € 938.000

Nationale
Postcode Loterij

Deelnemers
activiteiten

4.500

Aantal
activiteiten

225

+ 165

Bezoekers
Jeugdfestivals

7.490

Bezoekers website

195.287

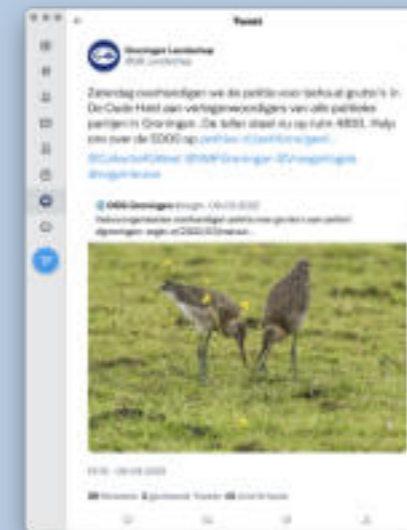
- 29.232

Downloads wandel- en fietsroutes

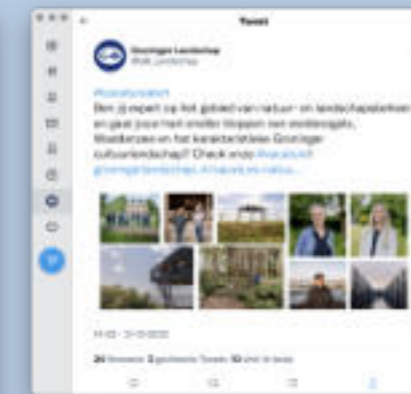
38.200

Top 3 Twitter in 2022

9 maart

10.703
weergaven

21 december

9.740
weergaven

5 september

8.850
weergaven

Lezers
nieuwsbrief

3.059

+ 409

Twitter

4.455

+ 131

Facebook

8.200

+ 1.279

Instagram

3.760

+ 660

LinkedIn

2.436

+ 579

Audiowandeling 'Stem van de Hunze' in de Hunzezone in Groningen

Waar werelden elkaar raken, gebeuren interessante dingen. Het Groninger Landschap brengt in haar eigendommen kunst, theater en landschap samen. In 2022 vonden twee theaterproducties plaats, beide in monumentale boerderijen. Door de Hunzezone liepen mensen een audiowandeling en in twee natuurterreinen stonden tijdelijk kunstobjecten van Joyce Zwerver. Petra van der Meer, hoofd Publiek & Relatie van Het Groninger Landschap, genoot van de culturele activiteiten. 'Heel bijzonder om mee te maken.'

Het Groninger Landschap wil graag dat mensen van haar natuurterreinen en monumenten genieten. Door er te wandelen, ze te bewonderen en door er verhalen te vertellen. Van der Meer ziet het Groninger landschap als het mooiste decor voor kunst en theater. Ze werkt graag mee aan culturele activiteiten. "Kunst en theater laat mensen op een andere manier natuur en erfgoed ervaren. We vinden het belangrijk dat ons erfgoed gebruikt wordt, bij voorkeur met publieke functies. Menig monument van ons is voor publiek gesloten, bijvoorbeeld omdat ze bewoond worden of gebruikt als vakantiewoning. Met theatervoorstellingen geven we mensen de mogelijkheid om de monumenten te bekijken en ze op een bijzondere manier te ervaren."

Reprise De Poolse Bruid

In 2022 vond, na menig coronauitstel, de reprise plaats van De Poolse Bruid, een theatervoorstelling van het Noord Nederlands Toneel. Decor was wederom de schuur van De Haver, een boerderij van Het Groninger Landschap in Onderdendam. En weer zat de tribune wekenlang bij alle voorstellingen vol. "Bij de vorige reeks in 2019 grepen velen naast een kaartje. De monumentale boerderij voegt echt iets toe aan de voorstelling." Dankzij De Poolse Bruid kwamen duizenden bezoekers in contact met het erfgoed van Het Groninger Landschap. "Een deel bestond uit onze eigen achterban, die veel interesse heeft in culturele activiteiten, maar het

Theatervoorstelling 'De Poolse Bruid'

overgrote deel van de bezoekers was niet bekend met ons werk en bezittingen. Voorafgaand aan voorstellingen gaven we een inleiding en rondleiding door de boerderij. Daar was veel animo voor." Van der Meer kent de theaterwereld als geen ander. Eerder werkte ze bij het Noord Nederlands Toneel en Peergroep, een locatietheatergezelschap in Noord-Nederland. Locatietheater voegt volgens haar een extra laag toe. "In een Schouwburg zit iedereen veilig in dezelfde stoelen. Op locatie gaat het verhaal leven. Zeker in de buitenlucht, als het weer een rol speelt."

Perfecte locatie

Ook in een andere boerderij, de rijksmonumentale Mellemaheerd aan de Hamdijk in Bad Nieuweschans, werd vorig jaar een locatietheaterstuk opgevoerd. 'Over de grens', heette de voorstelling die liep van mei tot juli. "Het historische verhaal ging over de Tweede Wereldoorlog, met het boek 'Haven in de Mist' van Johan Frye als inspiratiebron, waarin hij schreef over zijn eigen ervaringen. Vanuit Amsterdam schilde Frye in een Oost-Groninger boerderij, waar tegelijkertijd ook anderen ondergedoken waren. Ook voor deze voorstelling was de locatie in een boerenschuur perfect. Omdat ter plaatse voldoende parkeerruimte ontbrak, werden de bezoekers met een speciale bus naar de boerderij gereden." Terwijl de voorstellingen in de schuur speelden, werd de rest van de boerderij bewoond. "In 2017 liet Piet Mellema de Mellemaheerd bij leven aan ons na. Piet moest natuurlijk eerst akkoord gaan. Hij vond het prachtig en het ging fantastisch. Voor ons is het mooi dat de boerderij, die anders niet toegankelijk is, toch opengesteld was voor publiek. De provincie Groningen

vraagt ook van ons dat we het erfgoed openstellen.”

Stem van de Hunze

Een bijzondere ervaring was in 2022 de audiowandeling 'Stem van de Hunze', samengesteld door theatermaker Sijas de Groot. Hij ging een stap verder dan het landschap te gebruiken als decor. "Ik wil dat mensen het landschap opnieuw ervaren. Bewust kies ik niet voor de klassieke zwarte of witte doos voor mijn producties, zoals een Schouwburg, maar voor het werken in het landschap. Daar liggen opgaven waar ik als kunstenaar een ander licht op laat schijnen. Een kunstenaar kan het verhaal van een plek op een andere manier vertellen, bijvoorbeeld met poëzie." De Groot heeft een fascinatie voor veranderend landschap, zoals de Hunzezone aan de rand van Groningen. "Het is een bevreemdend tussenland, met een vuilstort en bedrijventerreinen, maar ook met natuur en de lange geschiedenis van de Hunze. Overal hoor je de snelweg."

Vertraging

De audiowandeling volgde de oude Hunzelooop vanaf afvalverwerking Stainkoeln tot de Euvelgun-

nerheem, de boerderij in de Hunzezone waar Thies Dijkhuis woonde. Met een koptelefoon werden bezoekers op pad gestuurd, dwars door weilanden en over hekjes. "Door te vertragen en mensen langzamer te laten lopen, laat ik ze opnieuw en bewuster hun omgeving zien en ervaren. De wandeling gaf geen antwoorden, maar riep vooral vragen op. Hoor je de stem van de Hunze? Is het beeld dat we van de rivier hebben wel juist? Hoor de ringweg ook bij de Hunze?" In het najaar van 2022 konden mensen twee weken de audiowandeling doen, waarna ze teruggebracht werden naar het startpunt. Het verhaal vergde de nodige research. De Groot dook in de geschiedenis van de Hunze, las er veel over en deed talloze interviews met bewoners, medewerkers van lokale bedrijven en gebruikers van het Hunzedal. "Al die informatie leverde een mozaïek aan verhalen, beelden en geluiden op, een blauwdruk van de plek, waarmee ik een script samenstelde." De Groot kijkt tevreden op het kunstproject terug. "Vooral de begeleidende muziek van Koen Kaptijn vond ik supergeslaagd. Zijn rauwe elektrische geluid werkte vervreemdend." De Groot overweegt om de wandeling online te zetten. "Dan kan iedereen de ervaring meemaken."

Beeldende kunst

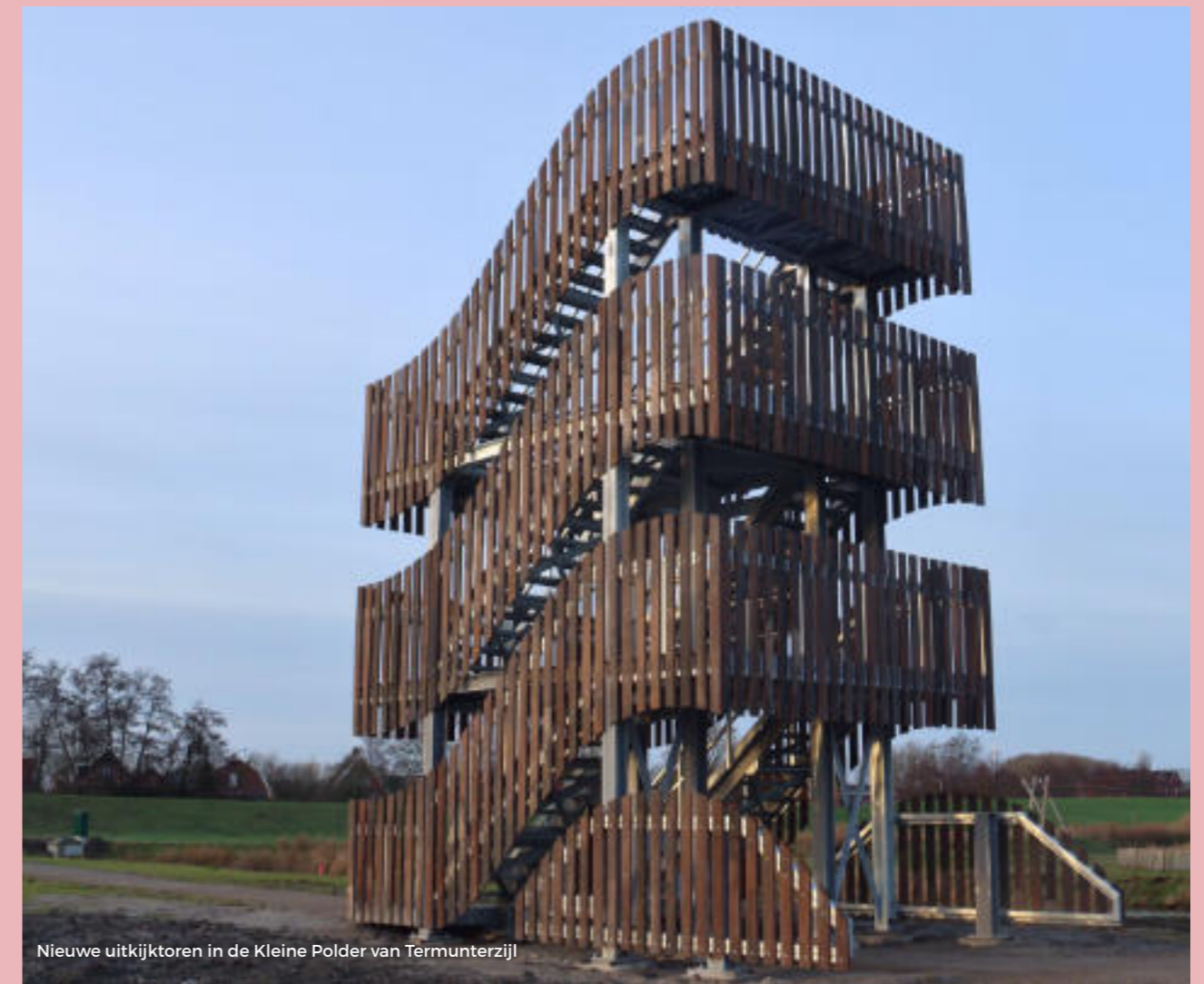
Voor menig kunstenaar is het Groninger landschap een onuitputtelijke bron van inspiratie. Dat geldt zeker voor Joyce Zwerver, die in 2022 op vier plekken in de provincie het landschap in een kunstwerk wilde vangen. Van der Meer: "Met het project Mien

Grunneger Laand zocht Joyce naar de visuele kwaliteiten van het Groninger landschap. Wat is er zo typerend aan de provincie? Ze verdeelde de provincie in vier landschapstypes, waar ze ruimtelijk werk voor ontwikkelde. Twee werken plaatste ze in onze terreinen, namelijk op Landgoed Coendersborg in Nuis en het wierdekerkhof Olle Weem in Houwerzijl. Haar werk op het heideterrein bij Coendersborg bestond uit een object met spiegeland glas. Ze had er een mooi verhaal bij. De werken stonden er van juli tot

oktober." Van der Meer staat open voor nieuwe plannen van kunstenaars en theatermakers. "We vinden het belangrijk om lokale kunstenaars een podium te bieden. Uiteraard bemoeien we ons niet met de inhoud van kunst, maar het moet wel een duidelijk relatie hebben met het Groninger landschap."

Golf van Termunterzijl

Golf van Termunterzijl, zo heet de nieuwe uitkijktoren in de Kleine Polder van Termunterzijl. De fraaie landmark biedt een prachtig uitzicht over de Eems, Termunten en Termunterzijl. Zo creëert het letterlijk een podium om van het landschap te genieten. December 2022 is het uitkijkpunt er geplaatst. De toren is onderdeel van culturele landmarks van Sense of Place, een serie landschapsprojecten langs de Friese en Groningse waddenkust. Architecten van Observatorium Rotterdam hebben de toren in opdracht van Sense of Place ontworpen. De uitkijktoren is onderdeel van Eems-Dollard 2050, een samenwerkingsproject voor een gezonde Eems-Dollard regio.

Nieuwe uitkijktoren in de Kleine Polder van Termunterzijl

Locatietheaterstuk 'Over de grens' in schuur van Mellemaheerd in Bad Nieuweschans

Thema 3: Samenwerking en belangenbehartiging

Samen op de bres voor Polder De Oude Held

Grutto

Bescherming van natuur, landschap en erfgoed vraagt om samenwerking. Dat geldt voor onze eigen terreinen - waar we het beheer en onderhoud gunnen aan boeren en lokale ondernemers - maar ook daarbuiten. In het jaar van boerenprotesten en polarisatie bundelden natuur- en landbouworganisaties in Groningen de krachten. De bedreiging van weidevogelgebied Polder De Oude Held bij Groningen bracht de partijen dicht bij elkaar. Ook voor de Medenertilsterpolder kwamen ze uiteindelijk op één lijn.

Het beste stukje weidevogelland van Groningen. Jaap van Gorkum, gebiedscoördinator weidevogels van het agrarische Collectief Groningen West, is lyrisch over Polder De Oude Held, gelegen tussen Hoogkerk en Groningen. "In één beeld zie je daar jonge grutto's, Kieviten en scholeksters. Echt genieten. Een kraai die een poging doet om een jong te pakken, krijgt geen kans. Hij wordt meteen door talloze weidevogels weggejaagd." Ook Marco Glastra, directeur van Het Groninger Landschap, roemt het boerenland. "Ik kom er veel. Een prachtige polder is het, met vitale populaties weidevogels die superdruk zijn met hun eieren en jongen. Ruim veertig paar grutto's broeden er. Dat is substantieel en dankzij de lage predatiedruk kent het gebied een uitzonderlijk hoog broedsucces. Daar gaat mijn natuurbeschermershart sneller van kloppen."

Grutto's of vleermuizen?

Dat de gemeente Groninger uitgerekend deze polder aanwees als natuurcompensatie voor woningbouw, vonden ze beide van meet

af aan onbegrijpelijk omdat het ten koste zou gaan van de rijke weidevogel populatie. "De weidevogels zijn onnodig op het spel gezet", zegt Glastra. De woningbouw is gepland op de vloeivelden van de voormalige Suikerunie. Om de aanwezige natuurwaarden te compenseren, wees de gemeente in het najaar van 2019 de polder aan als nieuw leefgebied voor vleermuizen en geoorde futen. Van Gorkum: "Een onzalig plan. De weidevogelboeren voeren er een optimaal weidevogelbeheer uit, met onder meer kruidenrijk grasland, een hoog waterpeil, ruige stalmest en mozaïekbeheer."

Samen optrekken

De landbouw- en natuurorganisaties vonden elkaar snel. Volgens Van Gorkum was het een logische krachtenbundeling. "We trekken voor het weidevogeldossier al langer samen op. Weidevogels

Spandoek in Polder De Oude Held bij Groningen

houden zich niet aan perceelsgrenzen. Met het Actieplan Weidevogels Groningen werken landbouw en natuurbescherming nauw samen om de Groninger weidevogels te redden. In het Reitdiepgebied en het Hunzedal zijn Het Groninger Landschap en boeren naaste burens en stemmen ze het weidevogelbeheer onderling af. Boeren pachten ook terreinen van Het Groninger Landschap. We dachten eerst: we laten ambtenaren, raadsleden en wethouders met eigen ogen de polder zien, horen en ervaren. Dan moet de vonk toch overslaan? De gemeente bleef echter bij haar besluit.”

Een hecht blok

Acht Groninger organisaties trokken gezamenlijk aan de bel. Naast Het Groninger Landschap en het Collectief Groningen West ook IVN Groningen-Haren, Natuur en Milieufederatie Groningen, Natuurmonumenten, Avifauna Groningen, KNNV Groningen en de Vleermuiswerkgroep Groningen. Menig bestuurlijk overleg volgde. Van Gorkum: “De gemeente probeerde partijen tegen

elkaar uit te spelen, door het belang van vleermuizen tegenover die van weidevogels te plaatsen. Wij vormden echter een hecht blok en hebben samen alternatieven uitgewerkt voor de natuurcompensatie.” De organisaties timmerden stevig aan de weg. Met een openbare kijkdag en een gezamenlijke petitie ‘Geef de Grutto een toekomst in Polder De Oude Held’ die door meer dan 5.500 mensen werd ondertekend. “De petitie hebben we overhandigd aan de lijsttrekkers voor de gemeenteraadsverkiezingen.”

Juridische stappen

Ondanks het verzet bleef de gemeente bij haar standpunt. Glastra: “Pas in laatste instantie stappen wij naar de rechter. In principe willen we er altijd aan de voorkant in alle redelijkheid uitkomen. Ditmaal konden we niet anders.” De juridische stap-

De fractie van de Partij voor de Dieren was één van de fracties die de petitie in ontvangst nam.

Tureluurs

pen pakten gunstig uit. Twee keer stelde de voorzieningenrechter de landbouw- en natuurorganisaties in het gelijk. “De gemeente wilde de gruttopopulatie van Polder De Oude Held weer compenseren in een ander gebied bij Dorkwerd. Grutto’s zijn echter uiterst plaatstrouw. Ze laten zich niet verplaatsen. Dit konden we onderbouwen met wetenschappelijk onderzoek.” De juridische stappen lieten het heikele dossier kantelen. Glastra: “De gang naar de rechter lijkt effectief geweest. We zitten nu met de gemeente om tafel. Het ziet ernaar uit dat de gemeente afziet van compensatie in de polder.”

Samen sterker

Ook Van Gorkum klinkt positief, al is niets zeker. “De bal lijkt de goede kant op te rollen. We zijn met de gemeente in gesprek om de door ons aangeboden alternatieven te verkennen. We stellen onder meer voor om de geoorde futen te compenseren in terreinen van Het Groninger Landschap. De Vleermuiswerkgroep Groningen heeft een beter alternatief voor de vleermuizen uitgewerkt. Dankzij deze alternatieven vindt natuurcompensatie plaats voor de woningbouw, terwijl de polder gespaard blijft.” Ruim twee jaar duurde het proces. Een uitputtingsslag, blikt Van Gorkum terug. “Alleen hadden we het nooit gered. De samenwerking maakte ons sterker. We kregen er energie van. Het was een fijne groep van bevlogen mensen. Echt teamwork.” Nu Polder De Oude Held behouden blijft voor weidevogels, wil hij mensen uitdrukkelijk uitnodigen om de polder vanaf het aangrenzende fietspad te

komen bewonderen. “Stadjers zijn van harte welkom om van de weidevogels te genieten.”

Medenertilsterpolder

Polder De Oude Held deed de onderlinge verhoudingen goed. In een tijd van boerenprotesten en polarisatie stonden landbouw- en natuurorganisaties eensgezind op de bres. In de Medenertilsterpolder leidde de beruchte stikstofkaart van minister Van der Wal tot onrust onder boeren. Van Gorkum: “Volgens de kaart moest de stikstofuitstoot er fors verminderen. Dat boeren daarvan schrokken, is niet verwonderlijk. Ze maakten zich zorgen over de consequenties van een groter natuurgebied voor hun bedrijf.” Van Gorkum betreurt de ophef en vond Glastra aan zijn zijde. “De kaart zorgde voor onnodige misverstanden over het plan voor een groter weidevogelgebied. Gelukkig zijn we er met constructief overleg samen uitgekomen. Zonder extra natuurgebied, maar met een weidevogelkern van ruim 100 hectare, omringd door een schil van agrarisch natuurbeheer. Wij verhogen op sommige plekken het waterpeil, boeren kiezen voor weidevogelbeheer met laat maaien, plasdras en kruidenrijk grasland. Zo vullen we elkaar aan, in het belang van de weidevogels.”

Organisatie

Het Groninger Landschap zet zich sinds 1936 in voor behoud, beheer en ontwikkeling van natuur, landschap en erfgoed in de provincie Groningen. Het Groninger Landschap is een stichting met een Raad van Toezicht en een directeur-bestuurder. De stichting is statutair gevestigd in Groningen en houdt kantoor in Haren, op het adres Rijksstraatweg 333.

In de statuten staat het doel als volgt beschreven:

Het doel van de stichting is het bevorderen van het behoud, de ontwikkeling en het scheppen van hetgeen in natuur en landschap in de provincie Groningen waardevol te achten is in natuurwetenschappelijk, geografisch, structureel, cultuurhistorisch of visueel opzicht, het verwerven, restaureren, onderhouden, beheren en exploiteren van (rijks)monumenten, alsmede het vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor het voorgaande en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Over de wijze waarop deze doelen gerealiseerd worden stelt de statuten:

De stichting tracht haar doel onder meer te bereiken door:

- Het verwerven, inrichten, restaureren, beheren, exploiteren en openstellen van gronden en (rijks)monumentale gebouwen.
- Voor het doel noodzakelijke financiële middelen te vergaren, zoals subsidies, schenkingen, nalatenschappen en opbrengsten uit de exploitatie.
- Het verrichten van onderzoek, verzamelen van gegevens en het uitgeven van publicaties.
- De belangen van natuur, landschap en erfgoed, gelegen in de provincie Groningen, actief te behartigen.
- Samen te werken met inwoners, bedrijven, overheden en organisaties, die actief zijn in de provincie Groningen.
- Het geven van voorlichting en educatie.

Onder Het Groninger Landschap vallen de juridische eenheden Stichting Beheer Borgterrein Ewsum, Stichting Weltevreden en Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen.

Het Groninger Landschap is door het CBF erkend als goed doel op basis van toetsing van zeven punten van beoordeling: missie, middelen, activiteiten en organisatie, doelrealisatie, governance, verantwoording en belanghebbenden.

Organisatiestructuur

Het Groninger Landschap staat onder leiding van de directeur-bestuurder. De directie bestaat uit één persoon. De directie is belast met het bestuur van de stichting en neemt besluiten op het gebied van beleidsvorming, grondaankopen, begroting, jaarverslag en jaarrekening. De Raad van Toezicht houdt toezicht op het door de directeur-bestuurder gevoerde beleid. De Raad van Toezicht oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken die periodiek in de vergaderingen worden besproken in aanwezigheid van de directeur-bestuurder. De begroting, de jaarrekening, het jaarverslag en het meerjarenbeleidsplan worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

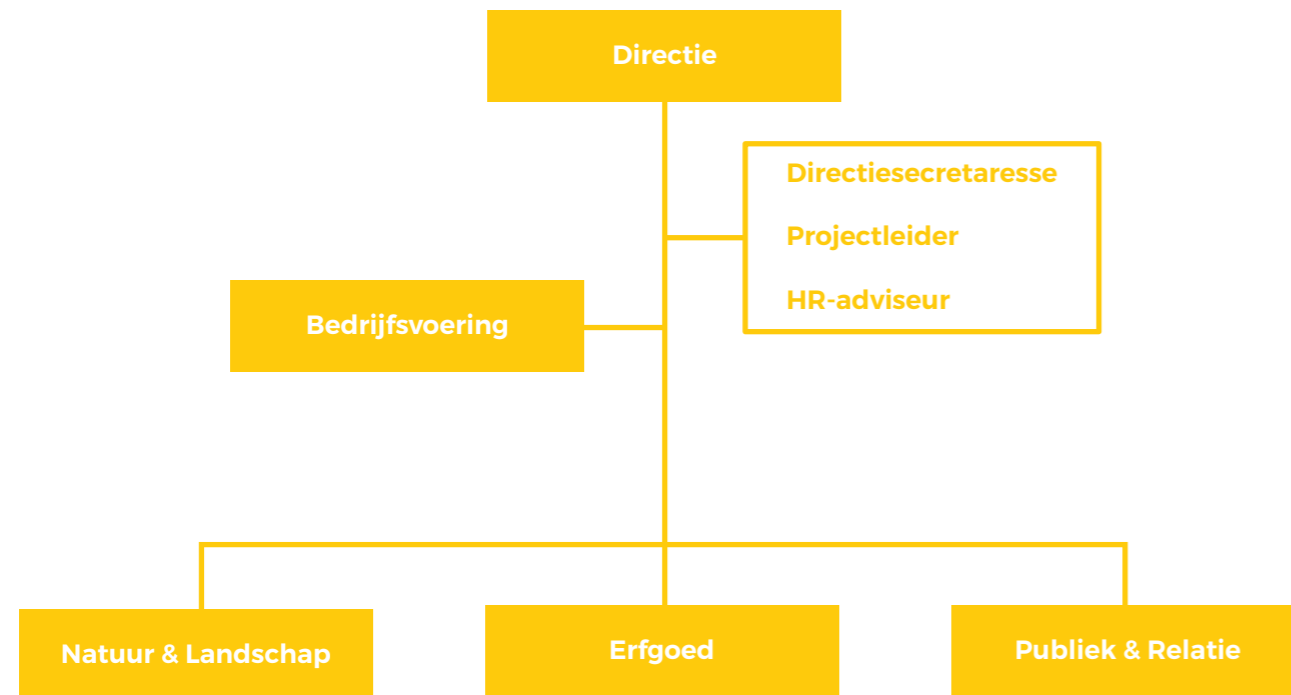
De werkorganisatie telt vier afdelingen, namelijk Natuur & Landschap, Erfgoed, Publiek & Relatie en Bedrijfsvoering. Aan elke afdeling staat een hoofd. De hoofden van de afdelingen en de directeur vormen samen het managementteam. Een aantal stafmedewerkers valt rechtstreeks onder de leiding van de directeur.

Voor het terreinbeheer is de provincie Groningen onderverdeeld in vier rayons, te weten: noord, west, oost en zuid. In elk rayon is een natuurbeheerder verantwoordelijk voor het dagelijkse beheer van de terreinen, de planvorming en uitvoering van plannen en de communicatie met externen.

Roodborsttapuit

Organogram

Opening molen Zeldenrust in Westervliet

Samenstelling directie, bestuur en het toezichhoudend orgaan

De directie en het bestuur van Het Groninger Landschap werd in 2022 gevormd door **M.J. (Marco) Glastra**.

Nevenfuncties:

- Lid van bestuur Stichting De Ploeg in Stad en Ommeland
- Lid van de raad van advies van Vereniging Groninger Monument Eigenaren

De Raad van Toezicht bestond in 2022 uit zeven leden en is zodanig samengesteld dat verschillende deskundigheids- en aandachtsgebieden zijn vertegenwoordigd om op alle relevante aspecten van de organisatie toezicht te kunnen houden. De leden zijn benoemd door de Raad van Toezicht. Voor de leden is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. In lijn met de richtlijnen van het CBF en de Code Wijffels is vastgesteld dat geen van de leden andere (neven)functies bekleden die tot een belangenconflict met hun taak als toezicht-houder zouden kunnen leiden. De leden treden af conform een rooster van aftreden.

De Raad van Toezicht had per **31 december 2022** de volgende leden:

E.A. (Emme) Groot, voorzitter Raad van Toezicht

Functie in het dagelijkse leven:

- n.v.t.

Nevenfuncties:

- Voorzitter RvC Woonborg Vries;
- Lid RvC Dynhus Balk;
- Lid Comité van aanbeveling Stichting Leergeld Delfzijl, Appingedam en Loppersum;
- Bestuurslid Stichting Boek Blauwestad;
- Voorzitter Raad van Commissarissen Roemte
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Openbaar Onderwijs Marenland.

L.J.R. (Bert) Scholtens, vice-voorzitter Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Hoogleraar Duurzaam Bankieren en Financieren – Faculteit Economie en Bedrijfskunde, Rijksuniversiteit Groningen

Nevenfuncties:

- Professor Finance - School of Management University of Saint Andrews, Scotland, UK
- Visiting Professor - Université Paris I Panthéon-Sorbonne

N. (Natasja) Lubbers, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- zelfstandig interim professional in de (semi-)publieke sector

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Advies opleiding Archeologie Rijksuniversiteit Groningen

R.H.G. (Raymond) Klaassen, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Onderzoeker Rijksuniversiteit Groningen
- Onderzoeker bij Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels (deeltijd)

Nevenfuncties:

- bestuurslid Ringersvereniging
- bestuurslid Vogelringstation Schiermonnikoog
- bestuurslid Bettie Wiegman Stichting

S. (Saskia) van Gessel, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijkse leven:

- Rechter

Nevenfuncties:

- lid Toezichtsraad GroenLinks

R. (Rutger) Dijsselhof, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Financieel directeur Abiant Holding B.V.
- Financieel directeur Coöperatie voor de Agrarische Bedrijfsverzorging Abiant U.A.

Nevenfuncties:

- n.v.t.

G.W. (Gerdien) Postma, lid Raad van Toezicht

Functie in het dagelijks leven:

- Directeur / eigenaar Postma Vastgoed Consultancy
- Register Makelaar/- Taxateur, Vastgoed Consultant, Gerechtelijk Deskundige

Nevenfuncties:

- Landelijk zittingslid Huurcommissie
- RvC-lid Woongroep Marenland te Appingedam
- Bestuurslid afd. Noord en lid Ledenraad Vastgoed Belang

Rooster van aftreden Raad van Toezicht

Naam	Functie	Benoemd	Herbenoeming	Jaar van aftreden
Dhr. L.J.R. Scholtens	vice-voorzitter	2017	2020	2024
Mw. N. Lubbers	lid	2017	2020	2024
Dhr. R.H.G. Klaassen	lid	2018	2021	2025
Mw. S. van Gessel	lid	2020	2023	2027
Dhr. R. Dijsselhof	lid	2020	2023	2027
Mw. G.W. Postma	lid	2021	2024	2028
Dhr. E.A. Groot	voorzitter	2021	2025	2029

Beloningsbeleid

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden belangeloos. Het Groninger Landschap verstrekt geen leningen, voorschotten of garanties aan de leden van de Raad van Toezicht.

Bezoldiging directie

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het beloningsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere beloningscomponenten. Het beloningsbeleid en de vaststelling van de beloning past volledig binnen de kaders van de regeling CAO Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning van Het Groninger Landschap sluit aan op de regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties (zie www.goededoelennederland.nl).

De regeling geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Het Groninger Landschap vond plaats door de Raad van Toezicht. Dit leidde tot een zogenaamde BSD-score van 455 punten met een maximaal jaarinkomen van 148.215 euro (1 fte, index 1 juli 2022). Het voor de toetsing, aan de hand geldende maximum relevant jaarinkomen van de directie, de heer M.J. Glastra (1 fte), bedroeg 106.191 euro. Deze beloning bleef binnen het geldende maximum. Het jaarinkomen, de belaste vergoedingen en de werkgeversbijdrage van het pensioen bleef voor de heer Glastra, met een bedrag van 124.259 euro, binnen het in de regeling opgenomen maximumbedrag van 184.033 euro per jaar. De belaste vergoedingen en de werkgeversbijdrage pensioen stonden bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De hoogte en samenstelling van de bezoldiging worden in de jaarrekening toegelicht in de toelichting op de staat van baten en lasten.

Personeel

Het personeelsbeleid richt zich op een zodanige inzet en ontwikkeling van medewerkers dat de organisatiedoelstelling van Het Groninger Landschap kan worden gerealiseerd. Daarvoor is het van belang dat de medewerkers deskundig en gemotiveerd zijn. Het Groninger Landschap wil een goede werkgever zijn. Dit betekent dat er veel aandacht is voor het ontwikkelen van talenten en individuen en dat de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden goed moet zijn. Er wordt aandacht besteed aan thema's als scholing en competentie management.

Het Groninger Landschap had per 31 december 2022 39 medewerkers. Het gemiddeld aantal fte over 2022 is evenals 2021 30,7.

De medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

	2022
Directie	1,0 fte
Afdeling bedrijfsvoering en staf	6,7 fte
Afdeling natuur en landschap	13,2 fte
Afdeling erfgoed	4,8 fte
Afdeling publiek en relatie	5,0 fte

In de personeelsvertegenwoordiging (PVT) zitten drie personeelsleden die door het personeel worden benoemd. De PVT zit minimaal twee keer per jaar met de directie om tafel.

Het plan van aanpak volgend op de risico-inventarisatie behoeft doorlopend aandacht. Daarnaast is aandacht besteed aan duurzame inzetbaarheid en de balans tussen belasting en belastbaarheid. Een inmiddels jaarlijks terugkerend onderdeel is het onderzoek naar sporen van de ziekte van Lyme in het bloed van buitenmedewerkers. Dit onderzoek vindt jaarlijks plaats in november als het tekenseizoen is afgelopen.

Vrijwilligers

Het Groninger Landschap kan niet functioneren zonder vrijwilligers. Maar liefst 437 vrijwilligers (peildatum 31 december 2022) zetten zich met hart en ziel in om de molens draaiende te houden, mensen te ontvangen in bezoekerscentra, excursies te geven en de planten en dieren te inventariseren. De vrijwillige medewerkers werken met een grote mate van vrijheid en eigen verantwoordelijkheid. Ze opereren vanuit zelfstandige teams, elk met een eigen bestuur. De teams maken jaarplannen en vragen budgetten aan. Deze werkwijze, op basis van een eigen bestuur, is uniek en geeft een extra dimensie aan het vrijwilligerswerk voor de organisatie.

De meeste teams zijn actief in en rond één van de terreinen en (rijks)monumenten. Denk aan het team Hunzedal en het team van molen De Lelie. Door de indeling van teams per gebied vervullen de vrijwilligers de functie van ambassadeur van Het Groninger Landschap in het gebied.

Enkele teams werken aan een specifiek thema. Zo dragen de leden van het Promotieteam actief bij aan de naamsbekendheid van Het Groninger Landschap, steken de vrijwilligers van het Team Groene Buiten Medewerkers de handen uit de

mouwen in de terreinen en voeren de leden van het Monitoringsteam inventarisaties uit van vlin- ders, vogels en planten. De directie neemt het besluit tot het instellen van een team.

Vrijwilligersbeleid

Het Groninger Landschap vindt het van wezenlijk belang dat ten aanzien van het vrijwilligerswerk goed beleid is vastgelegd en wordt uitgevoerd. In het beleidsplan 'Vrijwilligersbeleid 2021-2025 Veur elk en ain, deur elk en ain', worden de uitgangspunten van het vrijwilligersbeleid uiteengezet, onder meer hoe Het Groninger Landschap het vrij- willigerswerk ziet. De organisatie van het vrijwilli- gerswerk wordt benaderd vanuit de volgende the- ma's: binnenhalen, begeleiden, basisvoorwaarden,

belonen, behouden en beëindigen. Het vrijwilligersbeleid voor de periode 2021-2025 is ontwikkeld en vastgesteld in overleg met de vrijwilligers.

Vrijwilligerswerk binnen Het Groninger Landschap wordt gedefi- nieerd als werk dat onverplicht, onbetaald en met enige regel- maat wordt verricht. Voor een goede binding met het team, de organisatie en de activiteiten geldt als richtlijn dat een vrijwilliger zich minimaal 40 uur per jaar voor Het Groninger Landschap inzet en geregeld de teamvergaderingen bijwoont. Vrijwilligers gaan een overeenkomst aan met Het Groninger Landschap en voeren de activiteiten uit voor, namens en onder verantwoordelijkheid van Het Groninger Landschap. De stichting faciliteert de vrijwilli- gers om ze in staat te stellen hun werkzaamheden zo goed moge- lijk uit te voeren. Zo worden tal van cursussen gegeven.

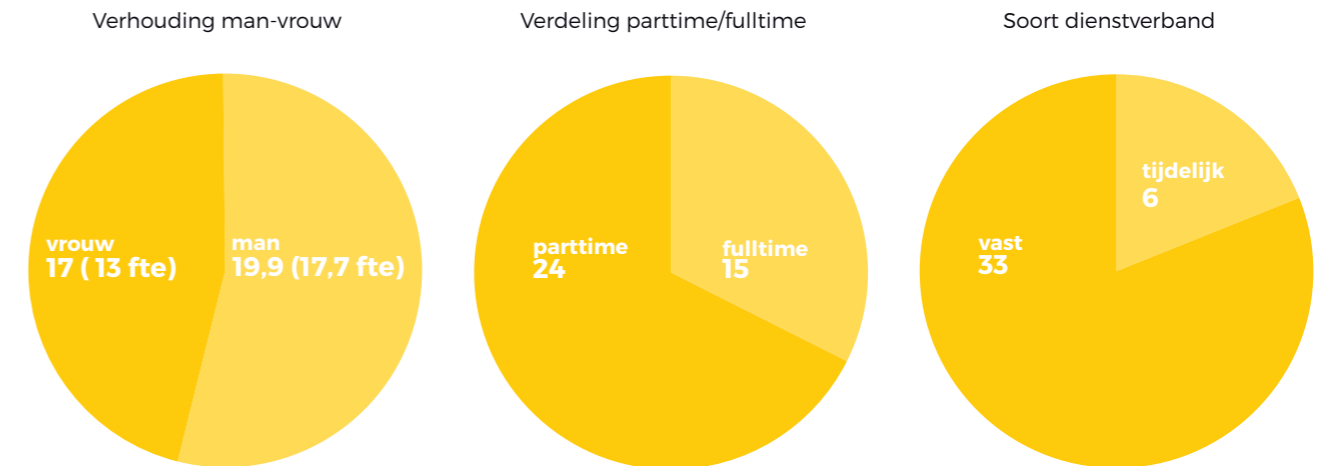

Koniks, Westerbroekstermadepolder

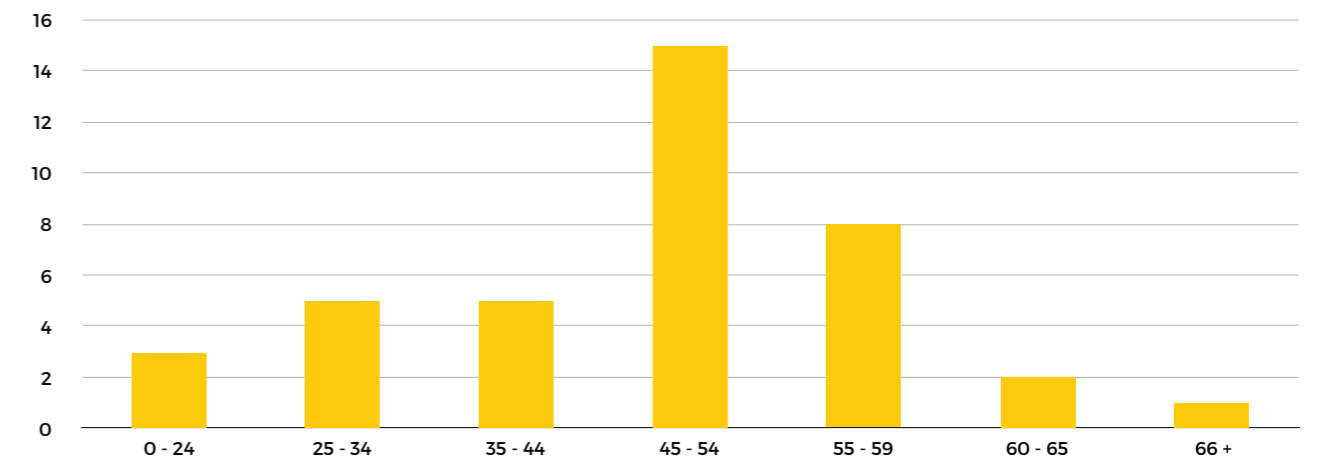
Organisatie in Cijfers

Aantal medewerkers

Per 31 december 2022 waren er 39 medewerkers (32,8 fte), gemiddeld over het jaar bedroeg het aantal medewerkers 30,7 fte. Eind 2021 waren er 37 medewerkers en bedroeg het gemiddeld aantal medewerkers over het jaar 38,8 (30,7 fte).

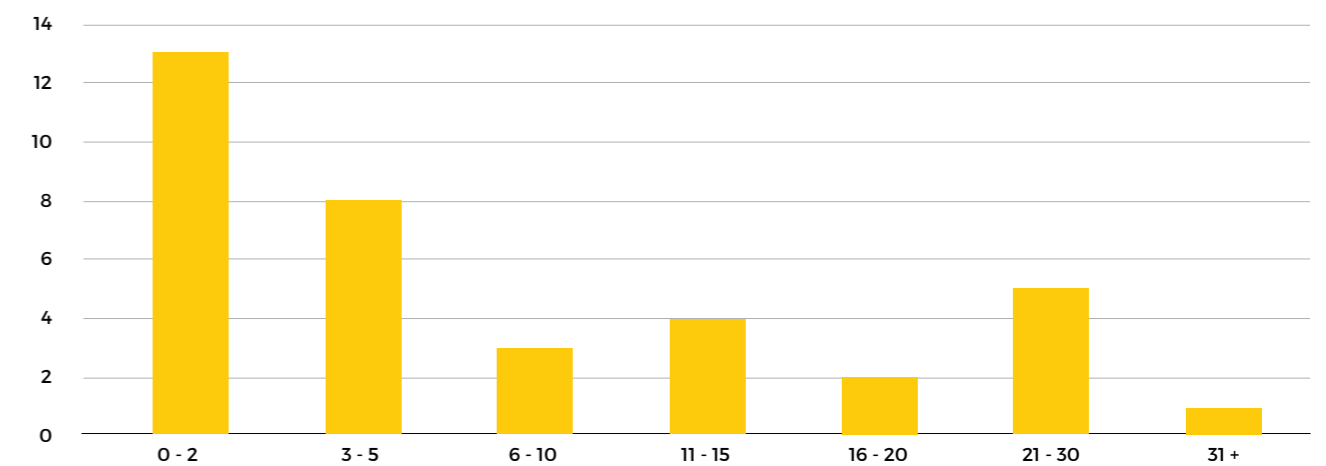

Leeftijdsopbouw

De gemiddelde leeftijd is 46 jaar

Aantal dienstjaren

Het gemiddeld aantal dienstjaren is 9,9 jaar

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuimpercentage in 2022 was 5,4%. Dat is aanzienlijk lager dan in 2021. Toen was het nog 9,9%. Gemiddeld meldde men zich 1,7 keer per jaar ziek. Vorig jaar was dit 1,2 keer. De gemiddelde verzuimduren was 9,9 dagen. Vorig jaar lag dat nog op ongeveer 22. Het aantal langdurig zieken was lager in het afgelopen jaar ten opzichte van 2021. Men is dus korter ziek maar gemiddeld wel vaker ziek. Afgelopen jaar is het ziekteverzuimbeleid herzien om het ziekteverzuim te verlagen.

Uitstroom

Er zijn in 2022 4 medewerkers vertrokken. Te weten:

- Hoofd Natuur & Landschap
- Assistent controller
- Toezichthouder (BOA)
- Huismeester

De functies van huismeester en van assistent controller worden niet meer ingevuld maar in andere functies ondergebracht.

Instroom

Er zijn in 2022 6 vacatures ingevuld te weten:

- Medewerker fondsenwerving particuliere markt
- Hoofd Natuur & Landschap
- Natuurbeheerder Rayon Zuid
- 2 x Medewerker natuur en landschap (leerling medewerker)
- Medewerker toezicht en handhaving (BOA)

Doorstroom

Een medewerker die een leerwerktraject volgde is na het voltooien van de opleiding in vaste dienst gekomen als medewerker natuurbeheer.

Opleidingen

Door medewerkers is voor ongeveer € 43.000 besteed aan het volgen van opleidingen en lesmateriaal. Dit is aanzienlijk meer dan vorig jaar. Toen werd ongeveer € 13.000 besteed. Door het opheffen van de coronamaatregelen in de loop van het jaar waren er weer fysieke opleidingen mogelijk. Medewerkers die daarop gewacht hadden, pakten hun opleiding (weer) op. Er zijn door medewerkers groepstrainingen gevolgd, zoals de jaarlijkse BHV-training, maar ook een groepstraining voor timemanagement en een training voor verschillende Office pakketten. Daarnaast zijn vakinhoudelijke

trainingen gevolgd en was er aandacht voor individuele coaching en groepscoaching.

Integriteitsbeleid

Het is van groot belang dat Het Groninger Landschap als organisatie integer werkt. Het Groninger Landschap wil medewerkers en vrijwilligers een veilige en positieve werkomgeving bieden. Als erkend goed doel is het cruciaal dat we ook als organisatie integer werken.

In 2020 is het integriteitsbeleid vastgesteld door de directie.

Het integriteitsbeleid wordt vormgegeven langs vier lijnen:

1. Gedragscode voor medewerkers en vrijwilligers
2. Integriteitsverklaring voor bestuurders en toezichthouders
3. Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)
4. Borging

Ad 1: Gedragscode

De gedragscode is gericht op het voorkomen, signaleren en melden van situaties die zich kunnen voordoen rondom integriteit.

Ad 2: Integriteitsverklaring

Er is een integriteitsverklaring opgesteld die door alle leden van de Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder is getekend.

Ad 3: Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG)

Van alle huidige (vrijwillige) medewerkers wordt een VOG gevraagd. Het overleggen van een VOG is een vast onderdeel van de aanstelling van een (vrijwillig) medewerker.

Ad 4: Borging

In de gedragscode staat aangegeven bij welke vertrouwenscontactpersonen melding kan worden gedaan van ongewenst gedrag. De rol van vertrouwenscontactpersonen wordt uitgevoerd door twee personeelsleden van Het Groninger Landschap.

Om vertrouwelijkheid te borgen en de drempel voor een melding te verlagen, kan ook melding worden gedaan bij een externe vertrouwenspersoon. De rol van externe vertrouwenspersoon is ondergebracht bij een professionele organisatie. Met ingang van 2022 is er ook een extern meldpunt voor (vermoedens van) schendingen van integriteit.

Het is belangrijk om te duiden wat het verschil is tussen een klacht en een integriteitsissue.

Aanvullend op de regeling wordt daarom zowel intern als extern toegelicht wat de verschillen zijn in het soort melding en de vertrouwelijkheid van de behandeling.

Het integriteitsbeleid wordt gepubliceerd op de website en intranet van de stichting.

Er is in het afgelopen jaar een melding binnengekomen bij de externe vertrouwenspersoon. De melding heeft niet geleid tot een vervolgactie.

Ontwikkelingen

Het thuiswerkbeleid is geformaliseerd en daarmee onderdeel geworden van het werken binnen Het Groninger Landschap. Er zijn gesprekken met medewerkers gevoerd over de huisvesting en de manier waarop medewerkers willen samenwerken. Dit traject wordt het komende jaar voortgezet.

Eind 2022 is een start gemaakt voor een medewerkersonderzoek onder begeleiding van een externe partij. De uitdraag vindt begin 2023 plaats.

Alle personeelsdossiers zijn nu volledig digitaal. Er wordt geen fysiek dossier meer aangelegd.

Na de coronapandemie zijn de kwartaalbijeenkomsten weer opgepakt. In deze bijeenkomsten houden medewerkers elkaar op de hoogte van waar ze mee bezig zijn door middel van presentaties en locatiebezoeken om zo de onderlinge betrokkenheid te vergroten.

Klutenplas bij Den Andel

Financiële positie

Waddenfestival 2022 bij bezoekerscentrum Waddenkust in Pieterburen

Financiële positie

Het Groninger Landschap is een financieel gezonde organisatie. Het boekjaar over 2022 is licht negatief afgesloten.

Door de hogere inkomsten uit nalatenschappen en schenkingen in 2022 konden we in het afgelopen boekjaar maar ook de komende jaren extra bes den aan projecten en aankopen. Deze bestedingen leveren hiermee een wezenlijke bijdrage aan het bereiken van onze doelstelling.

De aankopen die in 2022 zijn gedaan waren PM begroot omdat deze vooraf niet zijn in te schatten.

Aankopen doen we alleen als het nieuwe eigendom bijdraagt aan onze doelstelling. De aankopen worden daarom financieel afgewaardeerd en komen ten laste van het resultaat.

Voor het groot onderhoud aan onze gebouwen is een voorziening gevormd. De voorziening is op basis van gewijzigd beleid opnieuw herijkt. Dit heeft geleid tot een gedeeltelijke vrijval in 2022 wat een positief effect had op het resultaat over 2022.

Het rendement op onze beleggingsportefeuille was in 2022 helaas negatief. We hebben een defensief beleggingsbeleid gericht op het beleggen voor een lange termijn van 15 jaar. We gaan met dit beleid er vanuit dat het vermogen over een langere periode minimaal inflatiebestendig is. In enig jaar kan echter sprake zijn van een negatief rendement. Het negatieve rendement op de portefeuille was vergelijkbaar met de beleggingen wereldwijd.

De stichting beschikt over een gezonde financiële huishouding. Er is een sterke positie in reserves en fondsen waardoor de solvabiliteit is gegarandeerd. Naast het belegde vermogen wordt een saldo voor werkkapitaal aangehouden op lopende rekeningen en spaarrekeningen. De omvang van deze liquide middelen is per 31 december 2022 toereikend op basis van de te verwachten inkomsten en uitgaven. Bijlage 1 geeft een overzicht van de in- en uitgaande kasstromen over 2022 en 2021.

Ratio's solvabiliteit en liquiditeit

		2022	2021
Solvabiliteit	Eigen / vreemd vermogen	3,32	2,21
	Eigen / totaal vermogen	0,77	0,69
	Totaal / vreemd vermogen (Debt Ratio)	4,32	3,21

Deze ratio geeft aan in welke mate de stichting in staat is om aan haar schulden te voldoen.

Liquiditeit	Current ratio	7,52	5,97
--------------------	---------------	------	------

Deze ratio geeft aan in welke mate de stichting in staat is om uit de lopende ontvangsten aan haar kortlopende verplichtingen te voldoen.

Het aanwezig zijn van reserves en voldoende weerstandsvermogen is van belang voor de continuïteit en het kunnen doen van strategische aankopen en/of projecten. Tegelijkertijd blijft de stichting zeer kritisch over een gezonde exploitatie van de stichting. Er is continu aandacht voor de efficiëntie van bestedingen en het optimaliseren van de inkomsten uit terreinen en gebouwen.

Voor de komende jaren wordt in de begroting een licht positief resultaat voorzien. Daarvoor is het noodzakelijk dat het huishoudboekje op orde blijft. De inkomsten moeten minimaal gelijke tred houden met de verwachte kostenstijging als gevolg van inflatie.

Kengetallen

Conform de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 worden in dit jaarverslag kengetallen opgenomen voor de bestedingen aan de doelstelling en de kosten voor fondsenwerving. Aan de doelstelling is in 2022 in totaal 8,4 miljoen euro uitgegeven. Dat is maar liefst 83% van de baten. Hiermee voldoet de stichting ruimschoots aan de CBF-norm die stelt dat het percentage besteed aan doelstellingen minimaal 75% moet bedragen. De bereikte 83% was minder dan in 2021 (94%). In 2022 is de voorziening voor erfgoed geherwaardeerd. Dit zorgt voor een grote onttrekking, waardoor de verantwoorde uitvoeringskosten lager zijn uitgevallen. Daarnaast zijn er in vergelijking met de begroting meer inkomsten uit nalatenschappen en schenkingen. De inkomsten uit nalatenschappen en schenkingen zijn gereserveerd in de daarvoor aangewezen bestemmingsfondsen en na toezegging door het bestuur gereserveerd in de reserve voor aankopen en projecten. De inkomsten komen in de jaren hierna tot besteding via de exploitatie en gerealiseerde aankopen en projecten.

Onderstaande tabel geeft de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstelling(en) in relatie tot de totale baten weer.

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Totaal bestedingen aan de doelstelling	8.405	5.779	8.785
Som der baten	10.136	6.292	9.308
Som der lasten	9.016	6.477	9.458
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der baten	83%	92%	94%
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der lasten	93%	89%	93%

De CBF-norm vereist dat de totale kosten voor fondsenwerving uitgedrukt als percentage van de totale som van de geworven baten niet meer mag bedragen dan 25%. De geworven baten zijn de bijdragen van particulieren, bedrijven, loterijorganisaties, overheden en fondsen. Onderstaande tabel geeft de verhouding weer van de kosten van fondsenwerving in relatie tot de totale geworven baten. In 2022 was het werkelijke kostenpercentage fondsenwerving 3%, ruim onder de CBF-norm van 25%.

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Som van de geworven baten	9.024	5.050	8.179
Wervingskosten	261	288	247
Kostenpercentage fondsenwerving	3%	6%	3%

Crowdfunding, giften en nalatenschappen

Het Groninger Landschap investeert in fondsenwerving. Persoonlijk contact met potentiële gevers is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Beschermers en andere particulieren dragen Het Groninger Landschap een warm hart toe door financieel bij te dragen of Het Groninger Landschap op te nemen in hun testament. Vaak worden de giften en nalatenschappen gekoppeld aan specifieke terreinen, aankopen of projecten. In 2022 is meer ontvangen uit nalatenschappen dan in 2021. De ontvangsten uit nalatenschappen zijn vooraf niet in te schatten.

Er is in 2022 minder ontvangen uit giften dan in 2021. Een deel van deze giften wordt toegevoegd aan een specifieke bestemming via een bestemmingsfonds. De bijdragen en onttrekkingen worden in het jaarverslag verantwoord.

In 2022 is geen grootschalige wervingsactie voor Beschermers gehouden. Het aantal Beschermers is licht gedaald, het totaal aan donaties is gelijk gebleven.

Vermogensbeleid

Het Groninger Landschap heeft een vermogen van circa 13 miljoen euro. Het vermogen is samengesteld uit een continuïteitsreserve, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen. Het vermogensbeleid is gericht op instandhouding van het vermo-

gen, zodat deze direct beschikbaar blijft voor besteding aan hieronder aangegeven reserves en fondsen. De continuïteitsreserve is bestemd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan de lopende verplichtingen kan voldoen. De termijn voor het ingeschatte risico is gebaseerd op lopende verplichtingen en vastgesteld op een termijn van een jaar. De continuïteitsreserve is per 31 december 2022 vastgesteld op 1 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. De kosten voor de werkorganisatie betreffen kosten voor personeel, kantoor en algemene kosten en de belastingen. De bestedingsmogelijkheid uit de bestemmingsreserves is aangegeven door de directie.

Onderstaande bestemmingsreserves maken onderdeel uit van het vermogen van de stichting:

- Reserve voor projecten in het kader van de doelstelling – toegezegde eigen bijdragen voor projecten.
- Reserve voor projecten fondsenwerving – toegezegde bijdrage voor fondsenwerving.
- Reserve voor aankoop natuurterreinen en monumenten – toegezegde bijdrage voor aankopen.
- Reserve voor activa bedrijfsvoering/doelstelling – waarde materiële vaste activa en voorraden.
- Reserve voor waardeverschillen effecten – ongerealiseerde koersresultaten effecten in portefeuille.

Een deel van de baten die Het Groninger Landschap ontvangt bestaat uit bijdragen uit fondsen op naam. Derden kunnen middels deze fondsen zelf een specifieke bestedingsmogelijkheid bepalen. Deze bijdragen van derden zorgen hierdoor mede voor instandhouding van specifieke natuurgebieden en/of gebouwen.

Beleggingsbeleid

Het vrij belegbare vermogen van de stichting wordt beheerd door een professionele duurzame vermogensbeheerder, namelijk de Triodos Bank. In een Overeenkomst tot Beheer van vermogen is het mandaat met deze vermogensbeheerder vastgelegd conform een beleggingsstatuut. Dit beleggingsstatuut is bedoeld om een helder en eenduidig kader te scheppen voor het beheer van de beleggingen, inclusief de liquiditeiten. In het beleggingsstatuut zijn de doelstellingen voor het beleggen geformuleerd en de randvoorwaarden waaronder deze doelstellingen gerealiseerd kunnen worden.

Het Groninger Landschap kiest voor een solide en defensief beleggingsbeleid. Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleggingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). Onderstaande tabel geeft de verdeling aan van het te beleggen vermogen tussen de verschillende categorieën. Gemiddeld wordt 40% in aandelen belegd en 60% in vastrentende waarden (obligaties en spaarrekeningen).

Asset Allocatie (defensief)

	Weging		
	neutraal	min	max.
Obligaties	60,0%	57,5%	62,5%
Aandelen	40,0%	37,5%	42,5%
Liquiditeiten	0,0%	0,0%	5,0%
Totaal	100%		

De portefeuille is volledig duurzaam ingericht. Het Groninger Landschap hecht eraan dat de criteria die voor de duurzame selectie worden gehanteerd onderling consequent zijn en worden aangepast aan maatschappelijke ontwikkelingen. Het Groninger Landschap heeft daarom besloten zich aan te sluiten bij de duurzame criteria van Triodos Bank. Een overzicht van de actuele criteria worden gepubliceerd op de website van de Triodos Bank.

Toekomst- en risicoparagraaf

Uitkijktoren 'De Veenman', Lettelberterpetten in Lettelbert

Toekomstparagraaf

De Toekomstagenda 'Het verschil maken' geeft onze strategische koers aan voor de periode 2019-2023. We hebben daarin vanuit onze statutaire doelstellingen aangegeven waar de toegevoegde waarde ligt van onze organisatie en dit vertaalt naar een strategie voor verwerving, rentmeesterschap, belangenbehartiging, maatschappelijk draagvlak en samenwerking. Als 87-jarige organisatie weten wij als geen ander het belang van continuïteit en daar hoort ook een gezonde financiële positie bij. Bij alle keuzes die we maken, speelt dit op de achtergrond een rol: kunnen we het ook op lange termijn waarmaken.

Eind 2022 zijn we begonnen aan het opstellen van een nieuwe toekomstagenda voor de periode 2024-2028. De voorliggende toekomst- en risicoparagraaf is nog gebaseerd op de huidige toekomstagenda en de actuele ontwikkelingen.

Algemeen

Het Groninger Landschap zet zich in voor bescherming van natuur, landschap en erfgoed in Groningen en het versterken van het maatschappelijk draagvlak daarvoor. Deze missie is nog net zo actueel als in het jaar van onze oprichting 1936 en zal ook altijd actueel blijven. Elke tijd heeft zijn eigen ontwikkelingen die van invloed zijn op de zaken waar wij voor staan. Op dit moment zijn dat onder andere ontwikkelingen op het vlak van landbouw, energietransitie, kustverdediging en mijnbouwschade. Samen met andere organisaties proberen wij in dit speelveld de belangen van natuur, landschap en erfgoed zo goed mogelijk te behartigen. We kiezen daarbij voor een constructieve en oplossingsgerichte benadering.

De meest concrete bijdrage die wij daaraan kunnen leveren is het in eigendom verwerven van natuur, landschap of erfgoed. In de loop der jaren hebben we op die manier ruim 8300 hectare natuur blijvend beschermd, evenals tientallen rijksmonumenten en landschappelijk waardevolle objecten als wierden en oude dijken. We bieden ruimte om onze natuurgebieden en monumenten te beleven en organiseren – dankzij onze vrijwilligers – tal van activiteiten voor het publiek.

Het Groninger Landschap is een compacte organisatie die het beheer en onderhoud in belangrijke mate uitbesteedt. Publieksactiviteiten drijven voor een belangrijk deel op inzet van vrijwilligers. Naarmate het bezit groeit zal de organisatie zich mee ontwikkelen. De komende jaren verwachten we een geleidelijke toename van bezit en een beperkte uitbreiding van de organisatie.

Natuur en Landschap

Aankoop blijft een belangrijk middel om natuurgebieden te versterken, cultuurhistorische landschapselementen te beschermen of nieuwe kansen voor natuur te verzilveren. Dat laatste speelt onder andere in combinatie met een integrale kustontwikkeling en bij herstel van de Hunze in de stad Groningen. Via het Groninger Natuurfonds kunnen ook particulieren direct bijdragen aan de aankoop van natuur in de provincie Groningen.

Bij onze bestaande natuurgebieden is er veel aandacht voor verbetering van de landschappelijke en ecologische kwaliteit (waaronder biodiversiteit). Beheer en inrichting spelen daarin een sleutelrol. Eén van de speerpunten is het weidevogelbeheer. Dat lukt niet zonder samenwerking met de collectieven voor agrarisch natuurbeheer. Om tot levensvatbare weidevogelkernen te komen, is deelname aan het Aanvalsplan Grutto cruciaal. In provincie Groningen gaat het hierbij om het Reitdiepgebied en het Hunzedal. In 2022 zijn hiervoor de eerste voorbereidingen getroffen, in 2023 gaan we met de uitvoering aan de slag. Op een ander schaalniveau speelt de optimalisatie van de Medenertlsterpolder in Middag-Humsterland als weidevogelgebied. Na een lange voorbereiding heeft de provincie het inrichtingsplan onder druk van omliggende boeren ingetrokken en is in 2023 een pilot gestart om toch maatregelen uit te voeren ter verbetering van de situatie voor weidevogels. Andere opgaven zijn ecologisch herstel van het Eems-Dollard estuarium en herstel van de Hunze in de oostelijke stadsrand van Groningen.

Het Groninger Landschap wil zich ook inspannen voor de kwaliteit van natuur en landschap in het agrarisch gebied, die ernstig onder druk staat. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt primair bij de landbouw, maar Het Groninger Landschap wil daar graag een actieve bijdrage aan leveren. Dat kan onder andere door ruimte te bieden aan pilots voor natuurinclusieve landbouw op gronden van Het Groninger Landschap en een actieve bijdrage aan de uitvoering van het manifest 'Naar een rijk platteland', de Groningse uitwerking van het landelijke

Deltaplan Biodiversiteitsherstel. In 2023 zal Het Groninger Landschap actief inbreng leveren bij de totstandkoming van de provinciale uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de gebiedsprocessen die hier uit voortkomen.

Het Groninger Landschap maakt zich grote zorgen over de gevolgen die klimaatverandering kunnen hebben voor de biodiversiteit in onze natuurgebieden en daarbuiten, zeker in combinatie met de andere drukfactoren vanuit bijvoorbeeld verstedelijking en landbouw. Het robuuster maken van de natuurgebieden is cruciaal om de natuur ruimte te geven om op deze veranderingen te kunnen reageren. Daarnaast is het van groot belang dat de landbouw extensiveert in de richting van een natuurinclusieve kringlooplandbouw en er in de landbouwgebieden een fijnmazig netwerk komt van landschapselementen. De noordelijke natuurorganisaties hebben hun toekomstvisie op natuur en landschap vastgelegd in de gezamenlijke visie 'De kracht van het Noorden'.

De omschakeling van fossiele energie naar herwinbare energie is dringend noodzakelijk, maar kan grote impact hebben op natuur en landschap in onze provincie. In deze complexe opgave proberen wij natuur en landschap een stem te geven en constructief mee te denken hoe deze energietransitie op een zorgvuldige manier een plek kan krijgen in ons landschap.

Erfgoed

Het Groninger Landschap heeft zich ontwikkeld tot een volwaardige erfgoedorganisatie met de status van een 'professionele organisatie voor monumentenbehoud' (POM). Het Groninger Landschap is niet gericht op zoek naar nieuwe aankopen, maar stelt zich wel actief op als vangnet voor landschapsgerelateerd monumentaal erfgoed. De focus ligt hierbij op Rijksmonumenten. Belangrijk criterium bij verwerving van erfgoed is dat er zicht is op een neutrale tot positieve financiële exploitatie. We geven hier invulling aan door te zoeken naar een passende bestemming voor het erfgoed die een zekere mate van inkomsten genereert. Bij overdracht van monumenten door particulieren is sprake van een 'gunfactor': ze vertrouwen hun monument graag toe

aan Het Groninger Landschap. Daar waar geen sprake is van een positieve exploitatie, vraagt Het Groninger Landschap om een bruidsschat. Dit is bijvoorbeeld aan de orde bij molens en bij monumenten in het aardbevingsgebied die van de NAM zijn overgenomen. Voor de toekomstige ontwikkeling van de organisatie is een zorgvuldig verwervingsbeleid, met een goede balans tussen doelstelling en exploitatie, van groot belang.

Versterking draagvlak

Het Groninger Landschap streeft naar versterking van de betrokkenheid in de streek en versterking van het draagvlak voor onze activiteiten. Het kwartaalblad Golden Raand en de website vormen het belangrijkste communicatiemiddel om de achterban te informeren over ons werk. Aanvullend spelen sociale media als facebook, twitter en instagram een rol. Onze vrijwilligers zijn belangrijke ambassadeurs van onze organisatie en zorgen voor een lokale inbedding op plekken waar we als eigenaar van natuur of erfgoed aanwezig zijn. Bezoekerscentra vormen een 'poort' naar de achterliggende gebieden: Reitdiep, Dollard, Waddenkust en Ennemaborg. In Bourtange speelt bezoekerscentrum Terra Mora een vergelijkbare rol. In 2023 verkennen we de mogelijkheid voor een nieuw 'veldstation' op de overgang van de vesting Bourtange naar het Bourtangerveld. In de centra vertellen we het verhaal van het betreffende landschap en is er ruimte voor persoonlijk contact tussen bezoekers en onze vrijwilligers. De teams organiseren tal van activiteiten, waaronder excursies en doe-activiteiten voor de jeugd. Jeugdeducatie voor basisscholen is erg belangrijk voor Het Groninger Landschap. Samen met collega-organisaties gaan we dit de komende jaren stap voor stap uitrollen over de gehele provincie.

Organisatie

We streven naar een compacte organisatie die het uitvoerende werk grotendeels uitbesteedt aan ondernemers en bedrijven in de regio. We hebben aandacht voor de werkdruk en een plezierige en veilige bedrijfscultuur. In 2020 hebben we integriteitsbeleid ontwikkeld voor de gehele organisatie (medewerkers, vrijwilligers en toezichthouders). We proberen te werken vanuit onze kernwaarden beziel, daadkrachtig en dichtbij. Vrijwilligers zijn een onmisbare schil rond de werkorganisatie die we optimaal willen ondersteunen. Een vitale vrijwilligersorganisatie is geen vanzelfsprekendheid gelet op ontwikkelingen in de maatschappij, waarbij mensen langer doorwerken en er een steeds groter beroep op ze wordt gedaan om een actieve bijdrage te leveren aan mantelzorg of wijk- of dorpsleven. Voor de langere termijn zetten we de lijnen uit om als organisatie aantrekkelijk en relevant te blijven voor vrijwilligers.

Begroting 2023 - geconsolideerde staat van baten en lasten

(x 1.000 euro)

Baten:

Baten van particulieren	865
Baten van bedrijven	603
Baten van loterijorganisaties	938
Baten van subsidies van overheden	2.624
Baten van andere organisaties zonder winststreven	221

Som van de geworven baten 5.251

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten 1.348

Som van de baten 6.599

Lasten:

Besteed aan doelstellingen

Aankopen	45
Projecten	1.075
	1.120

Uitvoeringskosten

Natuurterreinen	2.701
Cultuurhistorisch erfgoed	1.210
Voorlichting en educatie	1.057
	4.968

Wervingskosten 276

Kosten beheer en administratie 431

Som van de lasten 6.795

Saldo voor financiële baten en lasten - 196

Saldo financiële baten en lasten 202

Resultaat 6

Risicoparagraaf

Met het oog op de continuïteit van Het Groninger Landschap onderscheiden we vijf categorieën risico's:

1. Externe ontwikkelingen
2. Realisatie doelstellingen door eigen organisatie
3. Compliance
4. Operationeel
5. Financieel

De risico's zijn weergegeven in de risicomatrix. De risicomatrix heeft als doel om alle risico's te identificeren en zorgt ervoor dat Raad van Toezicht, directie en medewerkers zich van deze risico's bewust zijn. Tevens worden de daarbij horende beheersmaatregelen benoemd en ingebed in de organisatie. Hieronder volgt een korte toelichting bij de risicomatrix-anisatie aantrekkelijk en relevant te blijven voor vrijwilligers.

Externe ontwikkelingen

Hierbij gaat het om ontwikkelingen buiten de eigen organisatie, waar we slechts zeer beperkt invloed op hebben, maar wel mee geconfronteerd (kunnen) worden. Naast bedreigingen kunnen deze externe ontwikkelingen ook kansen met zich meebrengen. In 2022 is de wereld dramatisch veranderd als gevolg van de oorlog in Oekraïne en de gevolgen voor de energiemarkt. Hierdoor hebben we te maken gekregen met een flinke stijging van energieprijzen en uiteindelijk kan de crisis ook leiden tot grote gevolgen voor de Nederlandse economie en de overheidsfinanciën.

Realisatie doelstellingen door eigen organisatie

Het is van groot belang dat we als organisatie concreet bijdragen aan het realiseren van onze statutaire doelen. Op het moment dat dit stagneert, worden we als organisatie minder relevant en komt de continuïteit in gevaar. Belangrijke mechanismen om deze risico's te beheersen zijn de certificering als natuurbeheerder en als monumentenorganisatie en de toezichthoudende rol van de raad van toezicht.

Compliance

De organisatie werkt niet alleen binnen wet- en regelgeving, maar ook binnen de kaders van het CBF-keurmerk voor Erkende Goede Doelen, de voorwaarden voor een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), de eigen reglementen voor raad van toezicht en directeur-bestuurder, het vastge-

legde integriteitsbeleid en interne werkprocessen voor o.a. opdrachtverlening en tekenbevoegdheid. Zodra handelingen plaatsvinden buiten deze kaders, loopt de organisatie risico.

Operationeel

Het Groninger Landschap loopt in de bedrijfsvoering – net als elk ander bedrijf – operationele risico's op het vlak van o.a. personeel, ICT en aansprakelijkheid. Tot begin 2022 hadden we te maken met enkele langdurig zieken. In een kleine organisatie heeft dit ook gevolgen voor de andere medewerkers. De organisatie is nu weer op sterkte, maar ziekteverzuim blijft een belangrijk aandachtspunt.

Financieel

Voor het realiseren van onze doelstellingen is de beschikbaarheid van financiële middelen cruciaal. Het Groninger Landschap heeft een brede financiering waarbij drie bronnen onderscheiden kunnen worden:

1. Charitas (donaties, nalatenschappen, fondsen)
2. Eigen inkomsten uit exploitatie (huur, pacht)
3. Subsidies

In de risicomatrix worden voor elk van deze bronnen de mogelijke risico's benoemd, evenals de acties die worden uitgevoerd om de continuïteit te borgen.

Wat betreft de subsidies zien we een stabilisatie tot lichte groei. Bij de charitas blijven de inkomsten uit donaties stabiel en zien we een stijgende trend bij nalatenschappen. Het is een hele opgave om de eigen inkomsten gelijk op te laten lopen met de stijging van kosten, ook gelet op de hoge inflatie.

Overige risico's

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters ('VGG'), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed.

Zowel de VGG als de natuurbeschermingsorganisaties hebben op verschillende grond/en tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld, omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangetekend, omdat de natuurbeschermingsorganisaties onder andere in tegenstelling tot de Europese Commissie van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als Het Groninger Landschap niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun.

Voorts is er naar het inzicht van de natuurbeschermingsorganisaties evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel'.

althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB-regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EU Hof van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB-regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In het kader van de PNB-regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB-regeling in 1993, werden de natuurbeschermingsorganisaties belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van Het Groninger Landschap, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terugvordering van subsidies dan wel de rente daarover is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de natuurbeschermingsorganisaties hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen zal eerst echter moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die Het Groninger Landschap van grote waarde vindt en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

De TBO's en de VGG blijven in gesprek om te verkennen of er mogelijkheden zijn om de inmiddels langlopende procedure in der minne te beslechten. (Ook) bij een minnelijke regeling dient rekening te worden gehouden met materiële gevolgen voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties

Covid-19

In maart 2020 is het Covid-19 virus uitgebroken. De uitbraak die nu al meer dan een jaar duurt, heeft ook impact op onze organisatie. Veel activiteiten hebben stil gelegen en bezoekerscentra waren beperkt opengesteld. In 2022 is het grootste deel van de activiteiten weer opgestart.

Het Covid-19 virus had de afgelopen jaren op de totale exploitatie van Het Groninger Landschap een minimaal effect. De inkomsten van de verhuur van vakantiewoningen zijn als gevolg van de reisbeperkingen naar het buitenland toegenomen. Wij hopen dat we dit niveau kunnen vasthouden.

Financiële instrumenten

Algemeen

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de instelling blootstellen aan markten/of kredietrisico's. De stichting handelt niet in financiële derivaten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of markt te beperken. Bij het niet nakomen door een tegenpartij van een aan de stichting verschuldigde betaling blijft een eventueel daaruit voortvloeiend verlies beperkt tot de marktwaarde van het desbetreffende instrument. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's.

Kredietrisico

De vorderingen zijn veelal vorderingen op subsidieverstrekkingen als provincie Groningen, gemeenten en andere overheden. Bij deze instellingen is het risico dat deze posities niet zullen worden betaald gering. De vorderingen inzake legaten zijn opgenomen op basis van de ontvangen beschikkingen van de notaris.

Renterisico en kasstroomrisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Bij deze leningen is sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De instelling heeft derhalve als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te

beheersen. Op basis van te verwachten inkomsten en uitgaven wordt periodiek een liquiditeitsprognose opgesteld. Indien op basis van de kasstromen een tekort wordt verwacht moeten middelen aan de beleggingsportefeuille worden onttrokken.

Reële waarde

De reële waarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, effecten, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Zeehondenkijkwand in Polder Breebaart, Termunten

Dollard, Termunten

Risicomatrix

Categorie	Risico	Impact	Beheersing
Externe ontwikkelingen	Biodiversiteitsverlies	- Verdwijnen soorten, functioneren ecosystemen, wegvallen ecosysteemdiensten + Groeiend maatschappelijk bewustzijn	Versterken kwaliteit en omvang natuurgebieden, aanjagen biodiversiteitsherstel agrarisch gebied
	Klimaatverandering	- Verdrinken Waddenzee, extreme droogte en hitte met impact op biodiversiteit + Toenemend gevoel van urgentie	Ontwikkeling klimaatadaptieve kustzone, ontwikkeling robuuste natuur, vastlegging CO ₂
	Energietransitie	- Aantasting landschap, effect op vogels en vleermuizen + Meer aandacht voor landschap	Actieve en constructieve belangenbehartiging
	Aardbevingen	- Aantasting erfgoed	Actieve invulling vangnetfunctie, herbestemming
	Afname politiek draagvlak	- Verslechteren samenwerken overheid, wegvallen financiering + Meer steun van burgers	Versterken maatschappelijk draagvlak, investeren in extern netwerk
	(Inter)nationale politieke en economische ontwikkelingen	- Afnemende overheidssubsidies - Gevolgen voor vermogensbeheer + Toenemend belang van de regio	Verminderen van afhankelijkheid, versterken van de basis
	Realisatie doelstellingen door eigen organisatie	Ontbreken consistente strategie en positionering	- Divergeren in eigenschappen en activiteiten; onduidelijke positie; slechte herkenbaarheid; exploitatierisico's
Stagnatie verwervingen natuur en erfgoed		- Verminderde relevantie; stagnerende organisatieontwikkeling	Ontwikkelen meerdere aankoopstrategieën (bijv. Groninger Natuurfonds)
Stagnatie inrichting natuur / restauratie erfgoed		- Teruglopen kwaliteit natuur en erfgoed; verminderde exploitatie	Actieve fondsenwerving; verschuiving naar 'instandhoudingsbeheer'
Te laag niveau van beheer en onderhoud		- Teruglopen kwaliteit natuur en erfgoed; wegvallen voorbeeldfunctie; afnemend draagvlak	Bewaken functionaliteit; goede balans tussen doelen en exploitatie
Afnemend draagvlak		- Verkleinen achterban; verzwakken maatschappelijke positie; verminderde inkomsten uit donaties en nalatenschappen	Actieve relatie met achterban; goede communicatiestrategie

Categorie	Risico	Impact	Beheersing
Compliance	Niet naleven voorschriften goede doelen organisaties - CBF / ANBI	- Vermindering inkomsten fondsenwerving; verlies draagvlak	Bewaken voorschriften; juiste interne- en externe controle
	Functioneren Raad van Toezicht	- Onvoldoende toetsing beleidskaders; ontbreken extern toezicht op financieel beleid	Gekwalificeerde toezichhouders; selectieprocedure en profielschets leden RvT; zelfevaluatie RvT
	Toezicht op directeur / bestuurder	- Besluitvorming bestuurder buiten mandaat; afbraak waardering organisatie door externe communicatie	Jaarlijkse evaluatie functioneren directie; vast agendapunt vergadering RvT in aanwezigheid directie
	Schending integriteitsbeleid door medewerkers en RvT	- Reputatieschade; onveilige werkvloer	Inbedden integriteitsbeleid in organisatie; verplicht stellen VOG; instellen vertrouwens(contact)personen en extern meldpunt integriteit
	Onvoldoende functiescheiding door beperkte omvang organisatie	- Ongewenste uitgaande geldstromen; door niet geaccordeerde opdracht-verlening en betalingen	Opstellen regeling opdrachtverlening en accordering facturen en continue toetsing op naleving hiervan
Operationeel	Tekort gekwalificeerde vrijwilligers	- Beperkte openstelling bezoekerscentra; minder activiteiten; afname draagvlak door minder zichtbaarheid	Formuleren toekomstgericht vrijwilligersbeleid; actieve werving van nieuwe vrijwilligers; betrekken en waarderen vrijwilligers; zorgen voor voldoende aanbod in scholing.
	Tekort gekwalificeerde betaalde medewerkers	- Onvoldoende kwaliteit in beheer; onvoldoende externe communicatie; beperkte financiële controle	Aantrekkelijk werkgeverschap; Persoonlijk ontwikkelingsplan; organisatie brede trainingen; bewustwording personeel; interne communicatie en overdracht
	Reputatieschade	- Verlies draagvlak; opzegging Beschermers; terugloop financiële bijdragen; afname samenwerking met derden	Tijdige externe communicatie; transparantie; voldoende intern- en extern toezicht op organisatie; instellen vertrouwenspersoon en extern meldpunt integriteit
	Verzuim en onveilige arbeidsomstandigheden werknemers	- Te weinig capaciteit voor behalen gewenste doelstelling; naam als slechte werkgever; aansprakelijkheidstelling	Prettige werkomstandigheden; Risico-inventarisatie veilig werken en continue aandacht hiervoor
	ICT - dataverlies en schending privacygevoelige gegevens	- Verlies financiële- en privacygevoelige data aan kwaadwilligen; gijzeling soft- en hardware door derden	Werken conform ICT-beveiligingsbeleid; beleid inbedden binnen organisatie; bewustwording personeel van risico's werken met privacy gevoelige gegevens
	Aansprakelijkheidstelling en verlies eigendommen door schade	- Aansprakelijkheidstelling voor gevolgen uitvoeren werkzaamheden; Schade door storm, brand; diefstal aan eigendommen	Goede risico-inventarisatie; continue aandacht veilig werken; veiligheid gebruik en openstelling eigendommen; aansluiting verzekerings-portefeuille op verwachte risico's

Categorie	Risico	Impact	Beheersing	Financiële impact per jaar
Financieel	Onvoldoende weerstandsvermogen	- Continuïteit organisatie in ge- ding om in de toekomst aan de doelstelling te voldoen	Opstellen meerjarenbeleidsplan met bijbehorende begroting om tijdig op veranderende situaties te anticiperen.	
	Vermogensbeheer - verlies belegd vermogen	- Eenmalig groot waardeverlies door beurscrash; langjarige te- ruglopende aandelen- en obli- gatiekoersen	Beleggingsstatuut matig defensief; professionele vermogensbeheerder; toezicht externe adviseur, intern en door Financiële Audit Commissie.	
	Overschrijding budget projecten	- Verlies vermogen door extra uit- gaven; lagere externe financie- ring door terugloop vertrouwen; reputatieschade	Besluitvormingsprocedure voor pro- jecten en de financiering hiervoor; continue budgetbewaking; aanbeste- dingsbeleid.	
	Terugloop structurele bijdragen particulieren en bedrijven	- Minder beschikbare middelen voor aankopen, beheer en in- richting en restauratie	Zichtbaarheid organisatie; professio- nele werving; laten zien aan particu- lieren en bedrijven waarom hun bij- drage impact heeft.	
	Verlaging bijdrage Nationale Postcode Loterij	- Aanpassen hoogte bijdrage door NPL door niet nakomen voor- waarden of beschikbaar stellen (deel) gelden loterij aan andere beneficiënten	Uitdragen welke impact de bijdrage van de NPL heeft op het realiseren van de doelen door de organisatie. Handelen conform voorwaarden goe- de doelenorganisatie; CBF-keur; trans- parantie inzet middelen.	
	Bezuiniging subsidies overheden	- Verlagen subsidie door overhe- den als gevolg van bezuinigingen; wijziging politiek speelveld; afna- me waardering natuur en erf- goed; niet nakomen voorwaarden door de organisatie	Goede samenwerking overheden; in- vulling provinciale beheerambities; maatschappelijk draagvlak; certifice- ring als erkend natuur- en erfgoed beheerder.	
	Verslechtering economische om- geving (recessie); impact financie- ring lange termijn	- Terugloop externe financiering als gevolg van slechte economi- sche omstandigheden en daar- bij horende bezuinigingen bij overheden, organisaties en parti- culieren	Zorgen voor voldoende bewustwor- ding voor natuur; zoek naar andere externe middelen; versterking eigen inkomsten.	
	Lagere structurele inkomsten fond- sen voor onderhoud erfgoed	- Afname Brim subsidie; afname bijdrage fondsen voor onder- houd erfgoed	Werken conform voorschriften Profes- sionele Organisatie voor Monumen- tenbehoud; fondsenwerving.	
	Terugloop/negatieve exploitatie eigendommen	- Door inrichting natuurterreinen; lagere inkomsten uit pacht; ho- gere uitgaven beheer + Verbetering exploitatie eigen- dommen	Rendementseis aankopen en investe- ringen; versterking eigen inkomsten uit verhuur en pacht; versterking ex- ploitatie eigendommen.	

Laag	< € 100.000
Middel	€ 100.000 - € 1.000.000
Hoog	> € 1.000.000

Verantwoordingsverklaring goed bestuur

Het Groninger Landschap heeft de Erkenning voor goede doelen uitgegeven door CBF. Een van de voorwaarden: een verantwoor- dingsverklaring, waarin we laten zien hoe we invulling geven aan de drie principes van het Reglement van de CBF-Erkenning.

- onderscheid de functies toezicht houden, besturen en uitvoe- ren;
- optimaliseer de effectiviteit en efficiency van bestedingen;
- optimaliseer de omgang met belanghebbenden.

Onderscheid toezicht, besturen en uitvoeren

Het Groninger Landschap is een stichting met een directeur/be- stuurder en een Raad van Toezicht. In de consolidatie zijn begre- pen Stichting Het Groninger Landschap, Stichting Weltevreden, Stichting Beheer Borgterrein Ewsum en Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen.

De functie van toezicht ligt bij de Raad van Toezicht, de functie van bestuur bij de directeur/bestuurder en de functie uitvoering bij de werkorganisatie, daarbij ondersteund door de vrijwilligers- organisatie.

De Raad van Toezicht bestaat uit de voorzitter en leden. Belangrij- ke taken zijn het toezicht op het door de directeur gevoerde beleid. De directie neemt besluiten op het gebied van beleidsvor- ming, grondaankopen, begroting, jaarverslag en jaarrekening. De Raad van Toezicht oefent het toezicht uit op basis van schriftelijke stukken, die periodiek in de vergaderingen van de Raad van Toe- zicht worden besproken in aanwezigheid van de directeur. Verder verstrekken de directie en medewerkers mondelinge toelichtin- gen en vinden werkbezoeken plaats. Daarnaast worden desge- wenst externe deskundigen geraadpleegd. De begroting, de jaar- rekening, het jaarverslag, het meerjarenbeleidsplan en besluiten tot verwerving worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door de Raad van Toezicht. Voor leden van de Raad van Toezicht is statutair een zittingsduur bepaald van vier jaar, met een mogelijkheid voor een tweede termijn van eveneens vier jaar. De leden van de Raad van Toezicht treden af conform een rooster van aftreden. Indien één of meer vacatures openstaan, wordt een profielschets van de beoogde leden opgesteld. De Raad van Toezicht stelt een wer- vingsprocedure vast en benoemt vervolgens op basis van een schriftelijke voordracht het nieuwe lid van de Raad van Toezicht. Het functioneren van de medewerkers wordt door de directeur geëvalueerd conform een vastgestelde beoordelingssystematiek. Het functioneren van de directeur wordt geëvalueerd door de Raad van Toezicht. De directie legt door middel van het jaarver- slag en de jaarrekening verantwoording af aan de beschermers,

schenkers, sponsors en de diverse subsidiever- strekkers. Het jaarverslag wordt tevens gepubli- ceerd op de website van Het Groninger Landschap. Het functioneren van (de leden van) de Raad van Toezicht, wordt elk jaar in een bijeenkomst van de Raad van Toezicht geëvalueerd.

De relevante nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht en de directie staan vermeld op pagina 33 en 34.

Effectiviteit en efficiency van bestedingen

Door het vaststellen van het meerjarenbeleidsplan en meerjarenbegroting en de daaruit voortvloeiende jaarplannen en begrotingen geeft de directie richting aan de doelstellingen van Het Groninger Landschap. In het meerjarenbeleidsplan staan richtinggevende doelstellingen geformuleerd. In de begroting zijn per activiteit doelstellingen aan- gegeven. Deze worden doorgevoerd in de werk- plannen van de afzonderlijke afdelingen. Het monitoren en evalueren van de uitvoering van proces- sen en activiteiten vindt plaats door middel van kwartaal- en jaarverslagen die tevens worden voor- gelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad van Toe- zicht wordt, op financieel vlak, ondersteund door een Financiële Audit Commissie. Deze commissie bestaat uit twee leden van de Raad van Toezicht. Het jaarverslag wordt ook getoetst aan het meerja- renbeleidsplan en de meerjarenbegroting. Beide plannen en het jaarverslag worden goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Directie en afdelingshoofden monitoren en evalue- ren de uitvoering van activiteiten en processen met behulp van de werkplannen en kwartaalrapporta- ges van de betreffende afdeling. De financiële interne processen worden per kwartaal door mid- del van een management rapportage volgens een van tevoren opgesteld schema gemonitord. De AO-IC (administratieve organisatie en interne controle) wordt jaarlijks geactualiseerd en getoetst door de externe accountant.

Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleg- gingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). Het vermogen wordt op een solide en defensieve wijze belegd.

Het bestedingspercentage doelstelling ten opzichte van de som der baten is gepresenteerd op pagina 80.

Het percentage kosten fondsenwerving in relatie tot de totale geworven baten is gepresenteerd op pagina 86.

Omgang met belanghebbenden

Het Groninger Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in medewerkers, vrijwilligers, beschermers, schenkers, omwonenden, bezoekers, relaties, bedrijven, overheden, particulieren, pers, landbouw-, erfgoed-, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen.

De inhoud en kwaliteit van de verstrekte informatie wordt door de leidinggevenden gewaarborgd. Het persbeleid is gericht op openheid. De specifieke doelgroepen worden met diverse communicatiemiddelen, zoals het kwartaalblad, het jaarverslag, de website, sociale media, nieuwsbrieven, persberichten, gebiedsgerichte en projectgerichte informatiebijeenkomsten en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden, geïnformeerd.

Het communicatiebeleid van de stichting is vastgelegd in het meerjarenbeleidsplan. Het beleid is erop gericht om optimale relaties te hebben met belanghebbenden en belangstellenden en hen gericht te informeren, bijvoorbeeld over de betekenis van natuur, landschap en erfgoed, actuele ontwikkelingen, de activiteiten van de stichting en de besteding van de ontvangen gelden.

De informatieverstrekking vindt plaats via verschillende uitingen gericht op de relevante doelgroep, zoals publicaties, informatiepanelen, bezoekerscentra, overleggen met overheden, deelname aan netwerken en overlegorganen. Om daarnaast goed te kunnen voorzien in de informatiebehoeften van de belanghebbenden, zijn de diverse algemene communicatie-uitingen, zoals het kwartaalblad, de folders en de website, ondergebracht bij de afdeling Publiek & Relatie. Bezoekerscentra en door vrijwilligers georganiseerde excursies zijn een belangrijk communicatiemiddel voor de bezoekers van onze natuurgebieden. Genoemde middelen worden ingezet om elkaar te versterken. Belanghebbenden kunnen op één telefoonnummer en één algemeen emailadres terecht.

Het Groninger Landschap neemt deel aan verschillende structurele bestuurlijke overleggen met provincie, gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven en natuur-, landbouw- en erfgoedorganisaties, zowel op provinciaal niveau als gebiedsgericht. Het Groninger Landschap maakt deel uit van de Coalitie Wadden Natuurlijk en is onderdeel van het Beheerders Collectief Waddenzee. Landelijk wordt onder de paraplu van LandschappenNL samengewerkt met alle provinciale landschapsorganisaties.

Het beleid met betrekking tot fondsenwerving

Het fondsenwervingsbeleid van de stichting is gericht op het werven van donateurs, bedrijfsvrienden, schenkingen en nalatenschappen. Het doel is om zoveel mogelijk Groningers Beschermers van Het Groninger Landschap te laten worden. Wervingsacties zijn daar ook specifiek op gericht. Ten behoeve van de uitvoering van specifieke projecten worden wervingsactiviteiten ontwikkeld gericht op fondsen en bedrijven.

De stichting beschikt over een vastgelegde procedure om eventuele klachten en vragen zorgvuldig af te handelen. Tevens wordt tijdens de jaarlijkse Beschermersbijeenkomst gelegenheid gegeven tot informatie-uitwisseling over het beleid van de stichting.

Westerbroekstermadepolder in Hunzedal

Jaarrekening 2022

(x 1.000 euro)

Stichting Het Groninger Landschap is een Erkend Goed Doel dat onder toezicht staat van het CBF.

De geconsolideerde jaarrekening is ingericht conform de in de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen opgenomen richtlijnen. De richtlijn maakt onderdeel uit van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, opgesteld door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Financieringsstructuur

In de financieringsstructuur van Stichting Het Groninger Landschap zijn vier belangrijke geldstromen te onderkennen, te weten: het structurele deel van de exploitatie, de aankopen, het uitvoeren van éénmalige projecten en de bijzondere inkomsten.

Het structurele deel van de exploitatie

In dit structurele deel van de exploitatie worden alle baten en lasten ten behoeve van de eigen organisatie verantwoord, die nodig zijn om de bedrijfsvoering te laten functioneren. Dit deel van de exploitatie wordt gefinancierd met structurele inkomsten zoals Beschermersbijdragen, beleggingen, beheersubsidies en inkomsten uit terreinen en gebouwen.

De aankopen

De aankopen van natuurterreinen en cultuurhistorische monumenten worden deels gefinancierd uit ontvangen subsidies van overheden. Het niet gesubsidieerde deel van deze aankoopkosten wordt gefinancierd uit fondsen, nalatenschappen en giften en het door de directie bestemde deel van het eigen vermogen voor aankopen, via de staat van baten en lasten.

Het uitvoeren van projecten

De kosten van eenmalige projecten worden voor een groot deel gefinancierd uit de hiervoor ontvangen subsidies van overheden en particuliere fondsen, waaronder de Nationale Postcode Loterij. Het niet gesubsidieerde deel wordt gefinancierd uit het door de directie bestemde deel van het eigen vermogen voor de uitvoering van projecten, via de staat van baten en lasten.

De bijzondere inkomsten

De bijzondere inkomsten bestaan uit inkomsten uit nalatenschappen, giften en sponsoring. Deze inkomsten, die uit oogpunt van continuïteit een onzeker karakter hebben, worden besteed aan aankopen en eenmalige projecten.

Reserves

De uitkomst van de staat van baten en lasten wordt bij besluit van de directie als volgt verdeeld:

- een dotatie c.q. onttrekking aan de continuïteitsreserve, voor de dekking van risico's op korte termijn, tot aan het gestelde maximum;
- een dotatie c.q. onttrekking aan de reserve projecten in het kader van de doelstelling;
- een dotatie c.q. onttrekking aan de reserve aankoop natuurterreinen.

Met deze wijze van financiering wordt getracht de continuïteit in de uitvoering van de doelstellingen van de stichting en een slagvaardige en doeltreffende inzet van de beschikbare middelen, te waarborgen. Het eigen vermogen en de toegenomen activiteiten ten aanzien van fondsenwerving voor projecten maken het de stichting mogelijk, haar bezittingen op een kwalitatief hoog niveau in te richten, te onderhouden en verder blijvend open te stellen.

Bestemmingsfondsen in relatie tot de reserves

Een gedeelte van de ontvangen baten die Het Groninger Landschap ontvangt bestaat uit bijdragen uit fondsen op naam. Derden kunnen middels deze fondsen zelf een specifieke bestedingsmogelijkheid bepalen.

Deze bijdragen van derden zorgen hierdoor mede voor instandhouding van specifieke natuurgebieden en/of monumenten.

De bestemmingsfondsen maken deel uit van het vermogen van de stichting. Indien de bijdragen aan de fondsen op naam in een verslagjaar niet direct worden besteed, neemt de omvang van deze fondsen toe.

Het financiële resultaat van een verslagjaar wordt allereerst verdeeld over de bestemde fondsen, daar waar de bestemming dat voorschrijft of toelaat en vervolgens over de andere reserves.

Uitkomst van de staat van baten en lasten

De staat van baten en lasten over 2022 sluit met een tekort van 107 tegenover een overschot 235 in 2021. Voor het jaar 2022 was een positief resultaat begroot van 5. Er is in 2022 meer ontvangen uit schenkingen en nalatenschappen en meer besteed aan de realisatie van projecten en aankopen. Ondanks een defensief beleggingsbeleid, was er een negatief beleggingsresultaat in 2022.

Een uitgebreide analyse vindt u hieronder.

	Uitkomst 2022	Begroting 2022	Uitkomst 2021
Totale baten	10.136	6.292	9.308
Totale lasten	9.016	6.477	9.458
Saldo voor financiële baten en lasten	1.120	- 185	- 150
Financiële baten en lasten	- 1.227	190	385
Overschot c.q. tekort (-/-)	- 107	5	235

Uitkomst 2022 versus uitkomst 2021

Het verschil tussen het resultaat van 2022 en 2021 kan als volgt worden verklaard:

Resultaat 2022	- 107	
Resultaat 2021	235	
Vershil	- 342	
	Positief	Negatief
Hogere inkomsten uit nalatenschappen en legaten	1.384	
Lagere inkomsten uit schenkingen		244
Onttrekking dotatie voorziening groot onderhoud door herijking 2022	1.238	
Hogere eigen bijdrage aan projecten en aankopen in 2022		653
Hogere personeelkosten (exploitatie) in 2022		89
Hogere kosten uitbesteed werk in 2022		285
Saldo financiële baten en lasten lager (negatief) in 2022		1.612
Overige		81
	2.622	2.964
Vershil	- 342	

Uitkomst 2022 versus begroting 2022

Het verschil tussen het resultaat van 2022 en het begrote resultaat voor 2022, kan als volgt worden verklaard:

Resultaat 2022	- 107	
Begroot resultaat 2022	5	
Vershil	- 112	
	Positief	Negatief
Hogere inkomsten uit nalatenschappen en legaten	1.647	
Hogere inkomsten uit schenkingen	109	
Lagere inkomsten baten uit eigen producten, natuurbegraven en verhuur erfgoed		130
Hogere eigen bijdrage aan projecten en aankopen		1.539
Voorziening groot onderhoud gebouwen, onttrekking door herijking	1.249	
Hogere kosten uitbesteed werk		129
Lagere reis, verblijf- en opleidingskosten	72	
Lagere kosten publiciteit en communicatie	52	
Saldo financiële baten en lasten lager dan begroot		1.417
Overige		26
	3.129	3.241
Vershil	- 112	

Nettoresultaat uit beleggingen

Het rendement in 2022 op de beleggingen was negatief, namelijk -15,9%, het rendement in 2021 was 4,8%.

Eigen bijdrage aan projecten en aankopen

De eigen bijdrage aan aankopen is nader gespecificeerd op pagina 69.

De eigen bijdrage aan projecten is nader gespecificeerd op pagina 83.

Voorziening versus reserves en bestemmingsfondsen

Voor het groot onderhoud aan gebouwen, monumenten en terreinen is onder het vreemde vermogen een voorziening opgebouwd. De dotaties aan deze voorziening worden gedaan via de staat van baten en lasten en hebben rechtstreeks invloed op het resultaat.

De reserves en bestemmingsfondsen worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves en bestemmingsfondsen vinden plaats na resultaatverdeling en hebben geen invloed op de hoogte van het resultaat zelf, maar op de uiteindelijke verdeling van het resultaat.

Begroting 2023

De geconsolideerde begroting is opgenomen op pagina 47.

Haren, 24 mei 2023

Marco Glastra
directeur

Geconsolideerde balans (na bestemming saldo) per 31 december 2022

(x 1.000 euro)

Iwema Steenhuis, Niebert

	31 december 2022	31 december 2021
ACTIVA		
Materiële vaste activa	1.280	1.342
Financiële vaste activa	445	445
	1.725	1.787
Vorraden	28	29
Vorderingen en overlopende activa	5.755	5.156
Beleggingen	7.119	8.305
Liquide middelen	2.701	4.204
	15.603	17.694
Totaal	17.328	19.481
PASSIVA		
Reserves en fondsen		
Reserves		
· Continuïteitsreserve	3.561	3.275
· Bestemmingsreserves	7.513	7.633
	11.074	10.908
Fondsen		
· Bestemmingsfondsen	2.239	2.512
	13.313	13.420
Voorzieningen	1.752	2.900
Langlopende schulden	189	198
Kortlopende schulden	2.074	2.963
Totaal	17.328	19.481

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022

(x 1.000 euro)

Reitdiep

	Resultaat 2022	Begroot 2022	Resultaat 2021
Baten:			
Baten van particulieren	2.534	785	1.395
Baten van bedrijven	1.519	634	1.575
Baten van loterijorganisaties	938	938	938
Baten van subsidies van overheden	3.640	2.478	3.923
Baten van andere organisaties zonder winststreven	393	215	348
Som van de geworven baten	9.024	5.050	8.179
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	1.112	1.242	1.129
Som van de baten	10.136	6.292	9.308
Lasten:			
Besteed aan doelstellingen			
Natuurterreinen			
- aankopen	570	23	700
- projecten	1.330	816	1.225
- beheer	2.525	2.529	2.296
	4.425	3.368	4.221
Cultuurhistorisch erfgoed			
- aankopen	463	33	28
- projecten	2.268	118	2.354
- beheer	169	1.130	1.054
	2.900	1.281	3.436
Voorlichting en educatie			
- projecten	221	130	204
- beheer	859	1.000	924
	1.080	1.130	1.128
	8.405	5.779	8.785
Wervingskosten	261	288	247
Kosten beheer en administratie	350	410	426
Som van de lasten	9.016	6.477	9.458
Saldo voor financiële baten en lasten	1.120	- 185	- 150
Saldo financiële baten en lasten	- 1.227	190	385
Resultaat	- 107	5	235
Resultaatbestemming			
Toevoeging/onttrekking aan:			
continuïteitsreserve	286		165
bestemmingsreserves	- 120		- 201
bestemmingsfondsen	- 273		271
	- 107		235

Subsidies en kosten voor projecten en aankopen worden PM begroot.

Het is niet mogelijk om de voortgang van de realisatie van projecten en aankopen en de daarbij horende vrijval van subsidies en kosten specifiek te plannen. In de begroting is derhalve de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij en een deel van de begrote nalatenschappen en schenkingen als beschikbare bijdrage voor projecten opgenomen.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 2022

Witte kwikstaart

Algemeen

Grondslagen

Als houder van het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving (Erkend Goed Doel) is de jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap opgesteld en ingericht conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen. De jaarrekening 2022 is opgesteld overeenkomstig de richtlijn RJ 650.

Algemene gegevens en groepsverhoudingen

Stichting Het Groninger Landschap is statutair gevestigd in Groningen en houdt kantoor te Haren, op het adres Rijksstraatweg 333. Het Kamer van Koophandel nummer van de stichting is 41009551. De belangrijkste activiteiten zijn beheer en instandhouding van natuur en cultuurhistorische gebouwen en objecten in de provincie Groningen en het geven van voorlichting hierover.

Continuïteitsveronderstelling

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Algemene toelichting

Risico – Klacht bij de Europese Commissie.

Naar aanleiding van een klacht ingediend door enkele particuliere grondbezitters over de PNB regeling, oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidieregeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed.

Zowel de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) als de terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben op verschillende gronden tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld.

De TBO's en de VGG blijven in gesprek om te verkennen of er mogelijkheden zijn om de inmiddels langlopende procedure in der minne te beslechten. (Ook) bij een minnelijke regeling dient rekening te worden gehouden met materiële gevolgen voor de financiële positie van de natuurbeschermingsorganisaties.

Een verdere toelichting op dit beroep en de gevolgen/maatregelen is te vinden in de Risicoparagraaf op pagina 48 in het jaarverslag.

Verslaggevingperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslagperiode

van een jaar. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

Verbonden rechtspersonen

Alle verbonden rechtspersonen zijn toegelicht bij de consolidatiekring.

Consolidatie

Consolidatie heeft voor 100% plaatsgevonden en er zijn geen minderheidsbelangen. De geconsolideerde jaarrekening is opgemaakt conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

In de consolidatie zijn de drie hieronder vermelde stichtingen opgenomen. De cijfers van de stichtingen zijn volgens genoemde richtlijnen vastgesteld. De directie van de stichtingen wordt gevoerd door de directie van Stichting Het Groninger Landschap.

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de stichting en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij het minderheidsbelang van derden afzonderlijk tot uitdrukking is gebracht.

Stichting Beheer Borgterrein Ewsum

Doelstelling: beheer en openstelling borgterrein Ewsum te Middelstum.

Stichting Weltevreden

Doelstelling: het verschaffen van huisvesting aan senioren en alleenstaanden en in het algemeen het verlenen van ondersteuning, waar en voor zover zulks mogelijk is; voor de huisvesting komen inzon-

derheid inwoners of oud-inwoners der gemeente Haren in aanmerking.

Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen

Doelstelling: het verwerven, beheren en in stand houden van monumenten in de zin van de Monumentenwet en deze ten dienste stellen van ethische, culturele en maatschappelijke doeleinden.

Waarderingsgrondslagen balans

Grondslagen van waardering van activa en passiva

De algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva is de verkrijgingsprijs of de vervaardigingsprijs. Voor zover niet anders vermeld, worden activa en passiva opgenomen voor de geamortiseerde kostprijs. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben.

Een activa wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslag is naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereist schattingen en veronderstellingen:

- de inschatting van de voorziening groot onderhoud.

Materiële vaste activa

Bedrijfsmiddelen

Kantoorgebouw

Het kantoorgebouw wordt gewaardeerd tegen verkrijging- of vervaardigingsprijs onder aftrek van jaarlijkse afschrijvingen op basis van een vast percentage van de verkrijging- of vervaardigingsprijs. Het afschrijvingspercentage bedraagt 2% per jaar.

Natuurterreinen en monumentale gebouwen

Stichting Het Groninger Landschap schaft in het kader van haar doelstelling natuurterreinen en monumenten aan en houdt deze middels beheer in stand. Instandhouding betekent ook dat de natuurterreinen en monumenten niet worden vervreemd. De toekomstige exploitatie van natuurgebieden en monumenten is negatief. Derhalve worden de natuurgebieden en monumenten niet gewaardeerd.

Niet gesubsidieerde aankoopkosten worden, via de staat van baten en lasten, ineens ten laste van het bestemde vermogen voor aankopen natuurterreinen en monumentale gebouwen gebracht. De stichting heeft de verwerkingswijze in de toelichting op de investeringen uiteengezet en tevens de niet gesubsidieerde aankoopkosten van de investeringen in het verslagjaar vermeld.

Machines en inventarissen

Gewaardeerd tegen aanschaffingskosten onder aftrek van jaarlijkse afschrijvingen op basis van 10-33% van de verkrijging- of vervaardigingsprijs. De aanschaffingen vinden plaats in het kader van de doelstelling.

Financiële vaste activa

Hypothecaire lening

De tot financiële vaste activa behorende vorderingen (leningen) worden na de eerste waardering in beginsel opgenomen tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien er geen sprake is van agio of disagio en transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de aflossingswaarde van de vorderingen. Het betreft een verstrekte lening met een rentepercentage van 1%. Er is geen aflossingsschema overeengekomen.

Participatie Zonneweide

In het kader van duurzaamheid is in 2020 geparticipeerd in Energie Coöperatie Zonneweide te Glimmen. De opgenomen waarde betreft de inschrijfw waarde van de participatie.

Voorraden

Voorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere marktwaarde.

Bij de waardering van de voorraden wordt rekening gehouden met de eventueel op balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

Vorderingen en overlopende activa

De eerste waardering van vorderingen is tegen reële waarde, inclusief transactiekosten. De vervolgw aardering van vorderingen is tegen geamortiseerde kostprijs. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. De te verwachten maar nog niet ontvangen erfstellingen en legaten zijn vastgesteld aan de hand van betrouwbare berichtgevingen over de omvang.

Effecten en overige beleggingen

De aandelen en bedrijfsobligaties worden gewaardeerd op reële waarde. Binnen het mandaat van de vermogensbeheerders kunnen liquide middelen worden aangehouden. Die liquide middelen kunnen worden aangehouden onder de overige beleggingen.

Liquide middelen

De liquide middelen betreffen vrij opneembare banktegoeden en worden gewaardeerd op nominale waarde.

Reserves

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is gevormd om de continuïteit te waarborgen ingeval van (tijdelijke) sterk tegenvallende opbrengsten. De continuïteitsreserve is door de directie bepaald op tenminste 1 maal en maximaal 1,5 maal van de kosten van de werkorganisatie.

Bestemmingsreserves

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door de directie bepaald. De bestedingsmogelijkheid betreft geen verplichting, de directie is bevoegd tot opheffing van de beperking.

Fondsen

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen betreffen middelen die zijn verkregen met een door derden aangegeven specifieke bestemming.

Bestemming saldo baten en lasten

De bestemming van het saldo baten en lasten geschiedt conform het besluit van de directie en is opgenomen als toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten. De

voorziening is gewaardeerd op basis van de geïndexeerde marktprijzen per 31 december 2022, er is geen verdisconteringsvoet toegepast.

Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

Groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

Voor verwachte kosten inzake onderhoud van cultuurhistorisch erfgoed is een voorziening gevormd, gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan voor de komende 50 jaar.

Het periodiek onderhoud aan de gebouwen van Het Groninger Landschap is vastgelegd in een specifiek beheerpakket. Als groot onderhoud worden alle onderhoudswerkzaamheden met een frequentie van eens per 10 jaar of langer aangemerkt. In onderhoudsprojecten worden doorgaans een aantal werkzaamheden gecombineerd. Het groot onderhoud kan tot forse schommelingen leiden in de jaarlijkse exploitatiekosten. Om deze kosten te egaliseren is de voorziening groot onderhoud gevormd.

Het beleid rondom de rondom de opbouw van de voorziening is in 2022 aangepast.

De wijziging heeft te maken met ervaring in ontvangen subsidies voor de groot onderhoud/restauraties van gebouwen in de afgelopen 10 jaar. Groot onderhoud en restauratie worden altijd projectmatig uitgevoerd, deze werkzaamheden waren in de afgelopen periode voor minimaal 50% gesubsidieerd.

Wat voor de subsidieverstrekkende instanties met betrekking tot continuïteit belangrijk is, is dat Het Groninger Landschap sinds 2020 door de RCE is aangewezen als professionele organisatie voor het monumentenbehoud (POM).

Het groot onderhoud aan de monumentencategorie woonhuizen wordt volledig voorzien, het onderhoud aan deze elementen komt vaak niet voor subsidiering in aanmerking.

Groot onderhoud natuurterreinen

Voor verwachte kosten inzake grote onderhoudswerkzaamheden in de natuurterreinen is een voorziening gevormd, gebaseerd op een meerjarenonderhoudsplan voor de komende 10 tot 20 jaar.

Toelichting op de geconsolideerde balans

31 december 2022

(x 1.000 euro)

Schulden

Onder de langlopende schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd van meer dan één jaar. De kortlopende schulden hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar. De schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde waarderinggrondslagen.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben, uitgaande van historische kosten. Verliezen worden verantwoord als deze voorzienbaar zijn; baten worden verantwoord als deze gerealiseerd zijn.

De baten uit loterijen, waarin inbegrepen de opbrengst uit de Nationale Postcode Loterij, worden verantwoord in het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Giften en nalatenschappen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin de omvang met een redelijke mate van zekerheid kan worden vastgesteld. Bestedingen, subsidies en particuliere bijdragen met betrekking tot natuurontwikkeling-, cultuurhistorisch erfgoed- en openstellingsprojecten worden toegerekend op basis van voortgang van het project.

De overige bestedingen worden verantwoord in het jaar waarin de werkzaamheden zijn uitgevoerd.

Baten van particulieren

De baten van particulieren bevatten de ontvangsten van Beschermers en niet-Beschermers middels donaties, nalatenschappen, legaten en schenkingen.

Baten van bedrijven

De baten van bedrijven bevatten de ontvangsten van bedrijven voor de realisatie van projecten en aankopen en het onderhoud van natuur en gebouwen.

Baten van loterijorganisaties

De baten die hieronder worden verantwoord bevatten de ontvangsten van de Nationale Postcode Loterij.

Baten van subsidies van overheden

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als nog te ontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat zal worden voldaan aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van de door de stichting gemaakte kosten worden als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

De baten van andere organisaties zonder winststreven bevatten de baten die zijn ontvangen van stichtingen en fondsen zonder winststreven voor de realisatie van de projecten en aankopen en het onderhoud van natuur en gebouwen.

Saldo financiële baten en lasten

Het saldo financiële baten en lasten is het saldo tussen de directe baten uit beleggingen, de ongerealiseerde koersresultaten en de kosten voor beleggingen.

De directe baten uit beleggingen betreffen de ontvangen dividenden en interest van effecten, alsmede de rente op banktegoeden.

De ongerealiseerde en de gerealiseerde koersresultaten uit beleggingen worden hier verantwoord. Voor het ongerealiseerde deel van de koersresultaten wordt een bestemmingsreserve gevormd.

Kosten beheer en administratie

De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de administratie. Stichting Het Groninger Landschap hanteert bij de vaststelling van deze kosten de aanbevelingen van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen.

Personele kosten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de resultatenrekening voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De aan Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw te betalen premie wordt als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord en, voor zover de aan het Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw te betalen premie nog niet is voldaan, als verplichting op de balans opgenomen.

Stichting Het Groninger Landschap heeft geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw, anders dan het voldoen van toekomstig hogere premiebijdragen. Om deze reden worden de op een periode betrekking hebbende premiebijdragen in die periode ten laste van het resultaat gebracht.

Materiële vaste activa

Bedrijfsmiddelen

Kantoorgebouw

Het kantoorgebouw is in gebruik voor de bedrijfsvoering. Dit betreft het kantoorgebouw aan de Rijksstraatweg 333 te Haren.

Direct in gebruik voor de doelstelling

De machines, inventaris, natuurterreinen en erfgoed zijn in gebruik voor de doelstelling.

Aankopen natuurgebieden

In 2022 is het eigendom met 15 hectare toegenomen.

De volgende percelen zijn aangekocht (groter dan 1 hectare).

- Coendersborg, 7 hectare
- Drieborg, dijkperceel, 3 hectare
- Klooster Yesse, 3 hectare
- Grond gelegen naast een boerderij in Bad Nieuweschans, 2 hectare.

Aankopen erfgoed

- Boerderij Hamdijk 49, Bad Nieuweschans

Het verloop in 2022 is als volgt:

	Kantoorgebouw	Machines en inventarissen	Natuurterreinen en erfgoed	Totaal
Cum. aanschafwaarde 1 jan 2022	1.528	1.014	-	2.542
Cum. afschrijvingen 1 jan 2022	- 566	- 634	-	- 1.200
Boekwaarde 1 januari 2022	962	380	-	1.342
Investerings	-	108	981	1.089
Ontvangen subsidies	-	-	-	-
Eigen bijdrage	-	-	- 981	- 981
Afschrijving 2022	- 31	- 139	-	- 170
Aanschafwaarde desinvesteringen 2022	-	- 22	-	- 22
Afschrijving desinvesteringen 2022	-	22	-	22
Totaal mutaties	- 31	- 31	-	- 62
Boekwaarde per 31 december 2022	931	349	-	1.280
Als volgt gespecificeerd:				
Cum. aanschafwaarde t/m 2022	1.528	1.100	-	2.628
Cum. afschrijvingen t/m 2022	- 597	- 751	-	- 1.348
Boekwaarde per 31 december 2022	931	349	-	1.280

De eigen bijdrage aan aankopen van natuurterreinen en opstallen in 2021 was 680.

Financiële vaste activa

	31-12-2022	31-12-2021
Hypothecaire lening	425	425
Participatie Zonneweide Glimmen	20	20
Totaal	445	445

Hypothecaire lening

De lening is verstrekt in het kader van de doelstelling. Om het beheer van de natte gronden in het Hunzedal mogelijk te maken, moet de uitvoering hiervan op een deskundige manier en met de inzet van het juiste materieel worden uitgevoerd. Om dit duurzaam mogelijk te maken, is in 2009 aan een agrariër een hypothecaire lening van 425 verstrekt met als onderpand een gebouw. Het betreft een lening met een rentepercentage van 1%. Er is geen aflossingsschema overeengekomen.

Participatie Zonneweide

In het kader van duurzaamheid is in 2020 geparticipeerd in Energie Coöperatie Zonneweide te Glimmen. Deze participatie komt overeen met circa 50% van het stroomgebruik van Huize Weltevreden in Glimmen en ons kantoor in Haren.

Voorraden

Het betreft vee dat wordt ingezet bij het beheer van de terreinen en de voorraad verkoopartikelen uit de bezoekerscentra. De voorraden worden ingezet in het kader van de doelstelling.

Vorderingen en overlopende activa

Het verloop over 2022 is als volgt:

	31-12-2022	31-12-2021
Belastingen en sociale premies	35	44
Subsidie - beheer	1.911	1.827
Interest	21	22
Huren, pachten	38	33
Projecten in uitvoering	84	60
Projectsubsidies	1.682	1.492
Onderhoudssubsidie	93	67
Bijdrage beheer door bedrijven	30	30
Erfstellingen en legaten	804	539
Baten van loterijorganisaties	938	938
Diversen	119	104
Totaal	5.755	5.156

Projectsubsidies

Te vorderen subsidies projecten:

	31-12-2022	31-12-2021
Project natuurverbetering Polder Breebaart	89	418
Project Kleine Polder	872	461
Project boerderij Melkema	221	239
Project Welgelegen borg en tuin	88	221
Project herstel boerderij De Haver	25	96
Project Occo Reintiesheerd	42	-
Project inrichten steenfabriek Rusthoven	165	-
Project verbetermaatregelen weidevogels Reitdiep	103	-
Project Harener Wildernis	-	34
Overige projecten	77	23
Totaal	1.682	1.492

De te vorderen projectsubsidies hebben betrekking op (deels) afgeronde projecten.

De bijdrage voor het afgeronde project Welgelegen, borg en tuin wordt begin 2023 ontvangen.

De bijdrage voor de afgeronde projecten saneren en inrichten Rusthoven, verbetermaatregelen Reitdiep en boerderij Melkema worden in 2023 ontvangen.

De overige projectbijdragen betreffen bijdragen voor projecten in uitvoering en worden periodiek gedeclareerd bij de subsidieverstrekkers.

De beheersubsidie betreft de te ontvangen subsidies van de Provincie Groningen.

De subsidie Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) wordt jaarlijks achteraf in januari ontvangen.

De vordering uit erfstellingen en legaten is vastgesteld op basis van de opgave van de executeur van de nalatenschappen.

De afwikkeling van de nalatenschappen zal plaats vinden in het eerste halfjaar van 2023.

Onder de kortlopende vorderingen staan vorderingen met een looptijd van minder dan 1 jaar verantwoord. Vorderingen die betrekking hebben op een periode gelegen na één jaar na balansdatum zijn verwerkt onder de financiële vaste activa.

Beleggingen

	31-12-2022		31-12-2021	
Spaarrekeningen	56	0,8%	63	0,7%
Obligaties	4.238	59,5%	4.798	57,8%
Aandelen	2.825	39,7%	3.444	41,5%
Totaal	7.119		8.305	

In 2022 is de verdeling van het belegde vermogen conform het vastgestelde beleggingsbeleid uitgevoerd. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan de Triodos Bank.

Om onnodig koersverlies te voorkomen, is met de vermogensbeheerder afgesproken dat de verdeling van het vermogen niet op dagbasis in overeenstemming hoeft te zijn met het vastgestelde beleggingsbeleid. Bovenstaande effectenportefeuille wordt volledig ingezet voor de financiering van activiteiten ten behoeve van de doelstelling.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid is primair gericht op beleggingen voor de lange termijn (15 jaar en langer). De belegging van het vermogen zal op solide en defensieve wijze geschieden, waarbij de verdeling van het te beleggen vermogen tussen de verschillende categorieën als volgt wordt samengesteld:

Asset Allocatie	weging		
	neutraal	min.	max.
Aandelen	60,0%	57,5%	62,5%
Obligaties	40,0%	37,5%	42,5%
Liquiditeiten	0,0 %	0,0 %	5,0%
Totaal	100,0%		

	Spaarrekening	Obligaties	Aandelen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	63	4.798	3.444	8.305
Aankopen	-	1.344	616	1.960
Verkopen / mutaties	- 7	- 1.293	- 773	- 2.073
Ongerealiseerde waardeverschillen	-	- 611	- 462	- 1.073
Stand per 31 december 2022	56	4.238	2.825	7.119

Liquide middelen

	31-12-2022	31-12-2021
Banken spaarrekeningen	223	1.191
Banken rekening-courant	2.469	3.006
Kasmiddelen	9	7
Totaal	2.701	4.204

Eigen vermogen

Het verloop over 2022 is als volgt:

	Stand per 31-12-2021	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2022
Continuïteitsreserve	3.275	286	-	3.561
Bestemmingsreserves	7.633	3.193	3.313	7.513
Totaal	10.908	3.479	3.313	11.074

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is bestemd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan de lopende verplichtingen kan voldoen.

De termijn voor het ingeschatte risico is gebaseerd op lopende verplichtingen en vastgesteld op een termijn van 1 jaar. De continuïteitsreserve is daarom per 31 december 2022 vastgesteld op 1 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie. De kosten voor de werkorganisatie betreffen kosten voor personeel, kantoor en algemene kosten en de belastingen. De hoogte van de continuïteitsreserve valt binnen de omvang die door de directie is vastgesteld namelijk tenminste 1 maal en maximaal 1,5 maal de jaarlijkse kosten voor de werkorganisatie.

Bestemmingsreserves

Het verloop over 2022 is als volgt:

	Stand per 31-12-2021	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2022
Projecten in het kader van de doelstelling	1.274	1.262	1.517	1.019
Projecten fondsenwerving	30	30	30	30
Aankoop natuurterreinen en monumentale gebouwen	3.697	1.793	973	4.517
Reserve activa bedrijfsvoering	962	-	31	931
Reserve activa doelstelling	409	108	140	377
Reserve waardeverschillen effecten	1.261	-	622	639
Totaal	7.633	3.193	3.313	7.513

Op bovenstaande bestemmingsreserves berust geen verplichting. De beperkte bestedingsmogelijkheid is aangegeven door de directie.

Fondsen

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de fondsen is aangegeven door derden.

Het verloop over 2022 is als volgt:

	Stand per 31-12-2021	Toegevoegd	Onttrokken	Stand per 31-12-2022
C.P. Sikkemafonds	156	-	-	156
Fonds wintervoeding	2	-	-	2
Waterconvenantsfonds	1.436	454	638	1.252
Kikkomanfonds	-	20	20	-
Mulder Premie Fonds	420	-	131	289
Het Blauwe Kleifonds	103	50	110	43
Thies Dijkhuis Fonds	190	27	-	217
Groninger Natuurfonds	158	41	5	194
Paradijsfonds	25	18	-	43
Jeugdeducatiefonds	22	21	-	43
Totaal	2.512	631	904	2.239

Het C.P. Sikkemafonds is bestemd voor niet gesubsidieerde aankopen van kwelders.

Het fonds Wintervoeding is bestemd voor het bijvoeren van vogels in strenge winters.

Het Waterconvenantsfonds is in 1999 ingesteld naar aanleiding van het met het Waterbedrijf Groningen overeengekomen waterconvenant. De beschikbaar gestelde bedragen van 454 per jaar zijn bestemd voor verwerving, inrichting en beheer van de bezittingen in het Hunzedal. In 2022 is 638 besteed aan aankopen, projecten en onderhoud in het Hunzedal.

Voor het project Water over Wolfsbarge stelde Kikkoman Foods Europe B.V., met ingang van het jaar 2000, bijdragen ter beschikking ter dekking van de niet gesubsidieerde projectkosten alsmede voor de onderhoudskosten. In 2018 is een nieuwe overeenkomst met Kikkoman Foods Europe B.V. overeengekomen voor een periode van 5 jaar. Kikkoman Foods Europe B.V. stelt op basis van dezelfde voorwaarden voor deze periode een bijdrage van 20 per jaar ter beschikking. In 2022 is 20 besteed aan beheerkosten.

Het Mulder Premie Fonds is bestemd voor het herstel en het behoud van cultuurhistorische waarden en landschapselementen in het landelijk Gorecht-gebied. In 2022 is 131 besteed aan beheerkosten en projectkosten.

Het Blauwe Kleifonds is bestemd voor de aankoop van natuurterreinen en voor projecten voor natuurherstel. In 2019 is een nieuwe schenkingsovereenkomst ontvangen voor een periode van 5 jaar. De jaarlijkse schenking is 50 per jaar. In 2022 is 60 besteed aan de aankoop van een dijkperceel bij Drieborg en is 50 besteed aan het project inrichting steenfabriek Rusthoven.

In 2020 is het Thies Dijkhuis Fonds ingesteld. Het fonds is bestemd voor het herstel van de boerderij van de voormalig eigenaar, Thies Dijkhuis. Ook kunnen de inkomsten worden aangewend worden voor aankopen en kleinschalige inrichting in de Hunzezone.

Het Groninger Natuurfonds is in 2021 ingesteld en bedoeld voor het aankopen en omvormen van grond in de provincie Groningen om er natuur van te maken. Het fonds wordt gevuld met donaties van particulieren. De grond die gekocht wordt ligt buiten het Natuur Netwerk Nederland waardoor de aankoop niet subsidiabel is en dus volledig met particulier geld moet worden gefinancierd. Met hun donatie kunnen particulieren een concrete bijdrage leveren aan het herstel van biodiversiteit. De verworven grond komt in eigendom en beheer van Het Groninger Landschap. In 2022 is 5 besteed aan de omvorming van aangekochte grond bij de Coendersborg.

Het Paradijsfonds is in 2021 ingesteld en bedoeld om de natuurwaarden van het perceel 't Pad 5 te versterken door inrichting en beheer van dit perceel.

Het Groninger Landschap vindt het belangrijk om jongeren in Groningen natuur en landschap te laten beleven. We willen dit bereiken door het geven van lessen op basisscholen en het organiseren van activiteiten. Om dit voor iedereen toegankelijk te maken, wordt er geen vergoeding gevraagd. In 2021 is hiervoor het Jeugdeducatiefonds ingesteld.

Voorzieningen

Het verloop over 2022 is als volgt:

	Stand per 31-12-2021	Dotaties	Onttrokken	Stand per 31-12-2022
Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed	2.762	-	1.180	1.582
Voorziening groot onderhoud natuurreservaten	138	32	-	170
Totaal	2.900	32	1.180	1.752

Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht aan de gebouwen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

De basis voor de opbouw van de voorziening is in 2022 herijkt.

In onderhoudsprojecten worden doorgaans een aantal werkzaamheden gecombineerd. Als groot onderhoud worden alle onderhoudswerkzaamheden met een frequentie van eens per 10 jaar of langer aangemerkt. Om de onderhoudskosten te egaliseren is een voorziening groot onderhoud gevormd.

Op basis van ervaring met subsidies voor groot onderhoud en restauraties is het beleid voor de opbouw van de voorziening in 2022 aangepast.

Voor de opbouw van de voorziening wordt rekening gehouden met gedeeltelijke externe bijdragen behalve voor de categorie woningen, hiervoor wordt geen externe financiering verwacht.

De verplichting die is opgenomen in de voorziening met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt 775.

Voor 2023 wordt verwacht dat 151 uit de voorziening wordt ingezet voor groot onderhoud.

Voorziening groot onderhoud natuurterreinen

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht in de natuurterreinen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

De verplichting die is opgenomen in de voorziening met een looptijd langer dan 5 jaar bedraagt 114.

Voor 2023 wordt verwacht dat 62 uit de voorziening wordt ingezet voor groot onderhoud.

Langlopende schulden

Het verloop over 2022 is als volgt:

	Hypotheek Stichting Nationaal Restauratiefonds
Stand per 31 december 2021	208
Opgenomen leningen	-
Afgehoort in 2022	- 9
	199
Aflossingen 2023, schulden op korte termijn	- 10
Stand per 31 december 2022	189

Hypotheek verstrekt door Stichting Nationaal Restauratiefonds

Betreft een in 2011 verstrekte hypothecaire lening voor de restauratie van een boerderij in Nuis. Het betreft een annuïteiten-hypotheek met een looptijd van 30 jaar. De verschuldigde rente bedraagt 1,5% per jaar. De totale langlopende schuld met een looptijd langer dan 5 jaar is 149.

Schulden en overlopende passiva

Het verloop over 2022 is als volgt:

	31-12-2022	31-12-2021
Binnen één jaar vervallende aflossingen op langlopende schulden	10	10
Vooruitontvangen donaties en schenkingen	71	77
Belastingen en sociale premies	130	133
Salarissen en personeelskosten	93	96
Projecten	1.020	2.041
Crediteuren	642	499
Vooruitontvangen huren	62	59
Nog te ontvangen facturen	30	29
Diversen	16	19
Totaal	2.074	2.963

Onder de kortlopende schulden staan verplichtingen met een looptijd van minder dan één jaar verantwoord. Verplichtingen die betrekking hebben op jaren gelegen na één jaar na balansdatum zijn verwerkt onder de langlopende schulden.

Onder de kortlopende schulden voor projecten is de bijdrage van de NAM voor het onderhoud van boerderij Occo Reintiesheerd en boerderij Melkema opgenomen. Alhoewel de bijdrage een langlopend karakter heeft, wordt de bijdrage gepresenteerd onder de kortlopende schulden.

Financiële instrumenten

Algemeen

De stichting maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Deze betreffen financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen.

De stichting handelt niet in deze financiële derivaten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of markt te beperken. Bij het niet nakomen door een tegenpartij van de aan de stichting verschuldigde betaling blijft het eventuele daaruit voortvloeiende verlies beperkt tot de marktwaarde van het desbetreffende instrument. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's.

Kredietrisico

De vorderingen zijn veelal vorderingen op subsidieverstrekkers als provincie Groningen, gemeenten en andere overheden. Bij deze instellingen is het risico dat deze posities niet zullen worden betaald gering. De vorderingen inzake legaten en nalatenschappen zijn opgenomen op basis van de ontvangen beschikkingen van de notaris.

Renterisico en kasstroomrisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Bij deze leningen is sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De stichting heeft derhalve als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen.

Reële waarde

De reële waarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, effecten, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in Balans opgenomen verplichtingen

De waardering van het recht op vakantiedagen per 31 december 2022 is niet opgenomen onder de kortlopende schulden. In de CAO is bepaald dat het aantal dagen die meegenomen mogen worden naar het volgende kalenderjaar beperkt is.

De gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten over 2022

(x 1.000 euro)

Medewerkersdag 2022, Coendersborg, Nuis

Baten

Baten van particulieren

In het boekjaar zijn van particulieren de onderstaande bijdragen ontvangen:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Donaties Beschermers	435	435	439
Giften en schenkingen	299	200	543
Nalatenschappen en legaten	1.797	150	413
Projectbijdragen particulieren	3	-	-
Totaal	2.534	785	1.395

Schenkingen

Onder schenkingen is in totaal 137 opgenomen als schenkingen voor het Blauwe Kleifonds, het Thies Dijkhuisfonds, Natuurfonds, Paradijsfonds en het Jeugdeducatiefonds. Voor een nadere toelichting zie pagina 73 onder Fondsen.

Projectbijdragen voor particulieren

Betreft bijdragen door particulieren voor projecten. Voor een nadere toelichting zie pagina 84 subsidies en bijdragen projecten.

Baten van bedrijven

In het boekjaar zijn van bedrijven de onderstaande bijdragen ontvangen:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Bijdragen Vrienden	56	60	58
Waterbedrijf Groningen - Waterconvenantsfonds	454	454	454
Kikkoman Foods Europe - Kikkomanfonds	20	20	20
Bedrijven, bijdrage beheer	30	29	30
Bedrijven, bijdragen projecten	959	71	1.013
Totaal	1.519	634	1.575

Projectbijdragen voor bedrijven

Betreft bijdragen voor projecten van bedrijven. Voor een nadere toelichting zie pagina 84 subsidies en bijdragen projecten.

Baten van loterijorganisaties

In het boekjaar is de onderstaande bijdrage ontvangen:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Nationale Postcode Loterij- bijdrage projecten	938	938	938
Totaal	938	938	938

Nationale Postcode Loterij

In 2021 is een nieuw contract tussen LandschappenNL (het samenwerkingsverband van provinciale landschapsorganisaties) en de Nationale Postcode Loterij afgesloten voor een periode van 5 jaar. LandschappenNL is door de Nationale Postcode Loterij aangewezen als beneficiënt en deelt mee in de opbrengsten uit de loterij. In het verslagjaar wordt 938 ontvangen. Het aan LandschappenNL uit te keren bedrag wordt jaarlijks door de Nationale Postcode Loterij bepaald. Sinds 1996 worden de provinciale landschappen gesteund door de Nationale Postcode Loterij. De bijdragen zijn van groot belang en stellen de landschappen al jarenlang in staat om talrijke natuurprojecten te realiseren.

Baten van subsidies van overheden

In het boekjaar zijn door overheden de volgende subsidies verstrekt:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Incidentele subsidies			
Projecten	1.122	p.m.	1.461
Structurele subsidies			
Subsidiestelsel Natuur en Landschap, Provincie Groningen	1.852	1.860	1.849
Beheersubsidie Kwelders, Provincie Groningen	65	65	65
Subsidie toezicht natuur, Provincie Groningen	37	37	37
Subsidie toezicht natuur, Ministerie van Justitie en Veiligheid	14	-	-
Budgetsubsidie, Provincie Groningen	456	454	448
Subsidie uitvoeringsprogramma Cultuur, Provincie Groningen	43	41	42
Gemeentelijke onderhoudssubsidie molens	21	21	21
Beheerplan Waddenzee, Ministerie van LNV	30	-	-
	2.518	2.478	2.462
Totaal	3.640	2.478	3.923

Baten van andere organisaties zonder winststreven

In het boekjaar zijn door organisaties zonder winststreven de volgende bijdragen verstrekt:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Nationaal Restauratiefonds	166	168	189
J.B. Scholtenfonds, bijdrage onderhoud molens	47	47	57
Projectbijdragen			
Nationaal Restauratiefonds	5	-	44
Prins Bernhard Cultuurfonds	57	-	25
Stichting De Versterking	50	-	14
Bredius stichting	13	-	7
Jaap van Duijn Vogelfonds	6	-	-
J.B. Scholtenfonds	25	-	-
Stichting Oude Groninger Kerken	3	-	-
Stichting Beringer Hazewinkel	15	-	-
Fonds Eemsmond	1	-	-
Bettie Wiegmanfonds	-	-	3
H.S. Kammingafonds	-	-	2
Dinamofonds	-	-	7
Overige fondsen	5	-	-
Totaal	393	215	348

Fondsen, bijdrage onderhoud molens

Voor het jaarlijkse onderhoud van de molens wordt voor 2022 van het J.B. Scholtenfonds een bijdrage ontvangen.

Projectbijdragen

Betreft bijdragen voor projecten door stichtingen en fondsen. Voor een nadere toelichting zie pagina 84 subsidies en bijdragen projecten.

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten

De opbrengsten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Huren, pachten, natuurbegraven	1.082	1.188	1.110
en overige producten terreinbeheer en erfgoed	30	54	19
Inkomsten overige activiteiten, verkoop artikelen			
Totaal	1.112	1.242	1.129

Inkomsten uit overige activiteiten, verkoop artikelen

	Resultaat 2022	Resultaat 2021
Omzet	110	84
Kostprijs	- 80	- 65
Totaal	30	19

Opening tuin van Veenborg Welgelegen in Sappemeer

Saldo financiële baten en lasten

Het saldo uit financiële baten en lasten kan als volgt worden gespecificeerd:

	Resultaat 2022	Resultaat 2021
Spaarrekeningen		
Rente	-	-
Obligaties		
Rente	34	35
Koersresultaat	- 53	- 2
Niet-gerealiseerde waardeverschillen	- 611	- 112
	- 630	- 79
Aandelen		
Dividend	56	54
Koersresultaat	- 121	21
Niet-gerealiseerde waardeverschillen	- 462	477
	- 527	552
Rente ontvangen overig	4	4
Rente op banktegoeden	-	-
Totaal resultaat uit beleggingen	- 1.153	477
Kosten van beleggingen		
<i>Staat verdeling naar bestemming</i>		
Personeelskosten	- 16	- 16
Uitbesteed werk: beheer beleggingsportefeuille	- 46	- 49
Kantoorkosten: bewaar-, transactie en financieringskosten	-	- 3
Rente lening, overige betaalde rente	- 12	- 24
Totale kosten van beleggingen	- 74	- 92
Saldo financiële baten en lasten	- 1.227	385

Het rendement in 2022 op de beleggingen was -15,9%, het rendement in 2021 was 4,8%. Het gemiddelde netto rendement over de jaren 2020 tot en met 2022 is -2,5%.

Bestedingspercentage

Onderstaand is de verhouding van de totale bestedingen aan de doelstelling(en) in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Totaal bestedingen aan de doelstelling	8.405	5.779	8.785
Som der baten	10.136	6.292	9.308
Som der lasten	9.016	6.477	9.458
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der baten	83%	92%	94%
Bestedingspercentage doelstelling t.o.v. som der lasten	93%	89%	93%

Normkosten beheer en administratie

De norm voor de kosten van beheer en administratie is vastgesteld op basis van hetgeen in de branche gebruikelijk is, maximaal 10% van de totale baten. In 2022 bedroeg het percentage 3,5%, over de jaren 2020 tot en met 2022 was het gemiddelde 4,1%.

Specificatie en verdeling kosten naar bestemming

(x 1.000 euro)

Bestemming	Doelstelling			Wervingskosten	Beheer en administratie	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
	Aankoop en beheer van natuurterreinen	Aankoop en beheer van cultuurhistorisch erfgoed	Voorlichting en educatie					
Lasten	1.900	2.731	221	-	-	4.852	1.120	4.511
Aankopen en verwervingen								
Directe kosten - aankoopbedragen	548	433	-	-	-	981	-	680
Indirecte kosten personeel aankopen natuur en gebouwen	22	30	-	-	-	52	56	48
Projecten in het kader van de doelstelling								
Directe kosten - uitbesteed werk	1.140	2.190	103	-	-	3.433	19	3.382
Directe kosten - projectmedewerkers	70	32	83	-	-	185	142	174
Indirecte kosten - personeel	120	46	35	-	-	201	278	227
Eigen bijdrage, beschikbaar voor directe kosten, aankopen en projecten	-	-	-	-	-	-	625	-
Uitvoeringskosten	1.900	2.731	221	-	-	4.852	1.120	4.511
Voorziening groot onderhoud, per saldo toegevoegd/onttrokken	- 74	- 867	- 124	-	- 24	- 1.089	160	149
Personeelskosten	920	229	314	145	260	1.868	1.835	1.779
Uitbesteed werk	1.306	550	167	13	23	2.059	1.930	1.774
Reis, verblijf- en opleidingskosten	94	10	47	4	10	165	237	155
Kosten raad van toezicht	-	-	-	-	3	3	3	3
Kantoor- en algemene kosten	111	98	115	65	48	437	436	426
Heffingen en verzekeringen	110	135	38	2	16	301	288	266
Publiciteit en communicatie, inclusief recreatie	5	3	268	29	2	307	359	317
Afschrijving	51	9	31	3	11	105	99	72
Overige lasten	2	2	3	-	1	8	10	6
Totaal	4.425	2.900	1.080	261	350	4.164	5.357	4.947

Lasten

Toelichting lastenverdeling

Algemeen

De toerekening van de kosten naar bestemming geschiedt op bedrijfseconomische basis, waarbij rekening wordt gehouden met de besteding van tijd en middelen aan de onderdelen.

Aankopen en verwervingen

In 2022 is 15 hectare natuurgebied en een boerderij in Bad Nieuweschans verworven. Voor een nadere specificatie zie pagina 69 onder 'direct in gebruik voor de doelstelling'.

Projecten en aankopen in het kader van de doelstelling

Aankopen	Subsidies		
	Kosten	& bijdragen	Eigen bijdrage
Directe kosten verwerving natuurterreinen	548	-	548
Directe kosten verwerving cultuur historisch erfgoed	433	-	433
Indirecte kosten - personeelskosten verwerving	52	-	52
Totaal aankopen natuurterreinen en erfgoed 2022	1.033	-	1.033

Projecten

Projecten natuurterreinen

Afgerond

	Kosten	Subsidies & bijdragen	Eigen bijdrage
Kleine Polder	437	455	- 18 *1
Herstellen historische tuin Welgelegen	203	156	47
Harener Wildernis	95	66	29
Verbetermaatregelen weidevogels Reitdiep	188	103	85
Erfinrichting Boerderij de Haver	92		92
Predatieonderzoek weidevogels Reitdiep Midden	15		15
Overige projecten	24	20	4

In uitvoering

Midwolder Bouwten, natuurinclusieve landbouw	25	10	15
Hunzezone	35		35
Overige projecten	26		26
Directe kosten - projectmedewerkers natuurterreinen	70		70
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	120		120
Totaal natuurterreinen 2022	1.330	810	520

Projecten cultuurhistorisch erfgoed

Afgerond

NAM boerderij Melkema Huizinge	510	444	66
Molen en molenaarswoning Zeldenrust Westerwijtwerd	34	32	2
Borg en dienstwoning Welgelegen - groot onderhoud	55	33	22
Overige projecten	13	6	7

In uitvoering

NAM boerderij Occo Reintiesheerd Stedum	899	703	196
Saneren en inrichten Steenfabriek Rusthoven	236	177	59
Verduurzaming en inrichting villa Barmerhoek - voorbereiding	13		13
Slapen bij de kerkuil, Ennemaborg	335		335
Restauratie Nieberter Molen	29	29	-
Boerderij Euvelgunnerweg Dijkhuis	26		26
T Pad 5 Niebert	22		22
Overige projecten	18		18
Directe kosten - projectmedewerkers erfgoed	32		32
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	46		46
Totaal cultuurhistorisch erfgoed 2022	2.268	1.424	844

Projecten voorlichting en educatie

Jeugdeducatie, uitbesteed werk	35		35
Steiger Polder Breebaart t.b.v. Jeugdeducatie	33	30	3
Overige projecten	35		35
Directe kosten - projectmedewerkers Voorlichting en educatie	83		83
Indirecte kosten - personeelskosten begeleiding projecten	35		35
Totaal voorlichting en educatie 2022	221	30	191

Totaal projecten 2022

Totaal aankopen en projecten 2022

Totaal aankopen en projecten 2021

Totaal projecten 2022	3.819	2.264	1.555
Totaal aankopen en projecten 2022	4.852	2.264	2.588
Totaal aankopen en projecten 2021	4.511	2.576	1.935

*1 correctie in verband met te hoog verantwoorde eigen bijdrage in voorgaande boekjaren.

Zwarte stern

Subsidies en bijdragen projecten

	Totalen	Baten van Particulieren	Baten van Bedrijven	Subsidies van overheden	Baten organisaties zonder winststreven
Kleine Polder - Termunterzijl	455				
Waddenfonds				301	
Gemeente Delfzijl				22	
Provincie Groningen				48	
NAM en NUON Duurzaamheidsfonds			44		
Stichting De Versterking en Stichting Beringer Hazewinkel					40
Midwolder Bouwten, natuurinclusieve landbouw	10				
Nationaal Programma Groningen				10	
Boerderijen Melkema en Occo Reintiesheerd	1.147				
NAM			883		
Stichting Nationaal Restauratiefonds					5
Provincie Groningen				259	
Harener Wildernis	66				
Provincie Groningen				66	
Verbetermaatregelen weidevogels	103				
Provincie Groningen				97	
Jaap van Duijn Vogelfonds					6
Saneren en inrichten Steenfabriek Rusthoven	177				
Provincie Groningen en Gemeente Eemsdelta				96	
Prins Bernhard Cultuurfonds					30
Stichting de Versterking					20
J.B. Scholtenfonds					25
Crowdfunding / schenking particulieren		3			
Stichting Groninger Kerken					3
Herstellen historische tuin Welgelegen	156				
Provincie Groningen				116	
Prins Bernhard Cultuurfonds					27
Stichting de Versterking					5
Bredius Stichting					8
Molen en molenaarswoning Zeldenrust Westerwijtwerd	32				
NAM			32		
Restauratie Nieberter Molen	29				
Provincie Groningen				29	
Borg en dienstwoning Welgelegen - groot onderhoud	33				
Provincie Groningen				33	
Steiger Polder Breebaart t.b.v. Jeugdeducatie	29				
Provincie Groningen				24	
Bredius Stichting					5
Fonds Eemsmond					1
Overige projecten	26				
				21	5
Totaal	2.264	3	959	1.122	180
Eigen bijdragen projecten	1.555				
Totale projectkosten 2022	3.819				

Eigen bijdrage projecten

De eigen bijdragen aan projecten worden mogelijk gemaakt door de ontvangen bijdragen van de Nationale Postcode Loterij, Vrienden van Het Groninger Landschap, het Waterconvenantsfonds, nalatenschappen en legaten en particuliere schenkingen.

Voorziening groot onderhoud cultuurhistorisch erfgoed

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht op de gebouwen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

Voorziening groot onderhoud natuurterreinen

De voorziening voor onderhoudskosten is gevormd voor periodiek groot onderhoud dat dient te worden verricht in de natuurterreinen. De voorziening voor onderhoudskosten is langlopend.

Personeelskosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Lonen en salarissen	1.604	1.649	1.559
Inhuur personeel	36	-	100
Pensioen- en werknemersverzekeringen	552	569	520
Reiskosten woon-werk, overige netto vergoedingen	51	45	16
Kleding personeel en vrijwillig medewerkers	52	41	26
Overige personeelskosten	11	7	7
Totaal	2.306	2.311	2.228

Uitbesteed werk

Het betreft voornamelijk de volgende werkzaamheden in de terreinen en aan cultuurhistorische monumenten:

- onderhoud waterlopen, bebording, paden/wegen en rasters
- onderhoud gebouwen
- maaaien en klepelen
- kleinschalige inrichtingsmaatregelen

Reis-, verblijf- en opleidingskosten

Het betreft kosten voor reis, verblijf en opleidingen van de betaalde en vrijwillige medewerkers.

Kantoor- en algemene kosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Kantoorkosten	266	267	264
Contributie LandschappenNL	49	57	54
Huisvestingskosten	122	112	108
Assurantiekosten	-	-	-
Totaal	437	436	426

Publiciteit en communicatie

De kosten zijn als volgt te specificeren:

Onder de kosten voor publiciteit en communicatie zijn begrepen de uitgaven voor het kwartaalblad "Golden Raand".

Wervingskosten

De kosten zijn als volgt te specificeren:

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Personeelskosten	145	144	117
Uitbestede werkzaamheden, directe wervingskosten	13	6	16
Kantoor- en algemene kosten	65	75	70
Publiciteit en communicatie	29	55	38
Reis, verblijf- en overige kosten	9	8	6
Totaal	261	288	247

Percentage kosten (fondsen)werving

Onderstaand is de verhouding van de kosten fondsenwerving in relatie tot de totale baten procentueel weergegeven.

	Resultaat 2022	Begroting 2022	Resultaat 2021
Som van de geworven baten	9.024	5.050	8.179
Wervingskosten	261	288	247
Kostenpercentage fondsenwerving	3%	6%	3%

De kosten betreffen activiteiten voor het werven van baten van particulieren, bedrijven, loterijorganisatie, overheden en organisaties zonder winststreven.

Personeelsbestand

Het aantal fte in 2022 bedroeg 30,7. Over 2021 bedroeg het aantal fte 30,7.

De medewerkers zijn als volgt verdeeld over de verschillende afdelingen:

	2022	2021
Directie	1,0 fte	1,0 fte
Afdeling bedrijfsvoering en staf	6,7 fte	7,6 fte
Afdeling natuur en landschap	13,2 fte	12,4 fte
Afdeling erfgoed	4,8 fte	4,8 fte
Afdeling publiek en relatie	5,0 fte	4,9 fte

Organogram

Zie pagina 32.

Beloning leden Raad van Toezicht

De leden van de Raad van Toezicht verrichten hun werkzaamheden belangeloos. Stichting Het Groninger Landschap verstrekt geen leningen, voorschotten of garanties aan de leden van de Raad van Toezicht. Het verantwoorde bedrag betreft kosten voor een verzekeringspolis tegen bestuurdersaansprakelijkheid.

Beloning Directie

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het beloningsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere beloningscomponenten. Het beloningsbeleid en de vaststelling van de beloning past volledig binnen de kaders van de regeling CAO Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen.

Het Groninger Landschap wordt geleid door één directeur, de heer M.J. Glastra. Er wordt aan de directeur geen leaseauto beschikbaar gesteld, tevens worden er aan de directeur geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

Functie	directeur
Dienstverband	
Aard (looptijd)	onbepaalde tijd
Uren	37,0
Parttime percentage	100%
Periode	januari 2022 t/m december 2022
Beloning (in Euro)	
Jaarinkomen	
Bruto loon	98.408
Vakantiegeld	7.783
Totaal jaarinkomen	106.191
Pensioenlasten werkgeversdeel	17.811
Belastbare km-vergoeding	257
Pensioenlast (wg) en vergoedingen	18.068
Totale beloning 2022	124.259
Totale beloning 2021	125.290

Het jaarinkomen van de directeur blijft binnen het maximum van 148.215 euro (1 fte/12 mnd, index 1 juli 2022) volgens de Regeling beloning directeuren van goedgevoerde organisaties. Ook het jaarinkomen, de pensioenlast en de belaste vergoedingen (totale beloning) blijven binnen het in de regeling opgenomen maximum van 184.033 per jaar.

Voor een toelichting op het beleid en de uitgangspunten voor de directiebeloning verwijzen we naar hoofdstuk Organisatie van het jaarverslag.

Enkelvoudige balans (na bestemming saldo) per 31 december 2022

(x 1.000 euro)

	31 december 2022	31 december 2021
ACTIVA		
Materiële vaste activa	1.279	1.340
Financiële vaste activa	435	435
	1.714	1.775
Vorraden	28	29
Vorderingen en overlopende activa	5.981	6.663
Beleggingen	7.119	8.305
Liquide middelen	2.517	2.447
	15.645	17.444
Totaal	17.359	19.219
PASSIVA		
Reserves en fondsen		
Reserves		
· Continuïteitsreserve	3.561	3.275
· Bestemmingsreserves	7.397	7.520
	10.958	10.795
Fondsen		
· Bestemmingsfondsen	2.239	2.512
	13.197	13.307
Voorzieningen	1.677	2.761
Langlopende schulden	189	198
Kortlopende schulden	2.296	2.953
Totaal	17.359	19.219

Enkelvoudige staat van baten en lasten 2022

(x 1.000 euro)

	Werkelijk 2022	Werkelijk 2021
Baten:		
Baten van particulieren	2.534	1.395
Baten van bedrijven	1.519	1.575
Baten van loterijorganisaties	938	938
Baten van subsidies van overheden	3.640	3.923
Baten van andere organisaties zonder winststreven	347	305
Som van de geworven baten	8.978	8.136
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	962	973
Som van de baten	9.940	9.109
Lasten:		
Besteed aan doelstellingen		
Natuurterreinen		
· aankopen	570	700
· projecten	1.330	1.225
· beheer	2.443	2.242
	4.343	4.167
Cultuurhistorisch erfgoed		
· aankopen	463	28
· projecten	2.268	2.354
· beheer	58	915
	2.789	3.297
Voorlichting en educatie		
· projecten	221	204
· beheer	859	924
	1.080	1.128
Wervingskosten	261	247
Kosten beheer en administratie	350	426
Som van de lasten	8.823	9.265
Saldo voor financiële baten en lasten	1.117	- 156
Saldo financiële baten en lasten	- 1.227	380
Resultaat	- 110	224
Resultaatbestemming		
Toevoeging/onttrekking aan:		
continuïteitsreserve	286	165
bestemmingsreserves	- 123	- 212
bestemmingsfondsen	- 273	271
	- 110	224

Subsidies en kosten voor projecten en aankopen worden PM begroot. Het is niet mogelijk om de voortgang van de realisatie van projecten en aankopen en de daarbij horende vrijval van subsidies en kosten specifiek te plannen. In de begroting is derhalve de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij en en deel van de begrote nalatenschappen en schenkingen als beschikbare bijdrage voor projecten opgenomen.

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening van Stichting Het Groninger Landschap

Ennemaborg, Midwolda

Algemeen

Voor de waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar de grondslagen zoals gepresenteerd onder de geconsolideerde jaarrekening.

Grondslagen

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. Indien waardering tegen nettovermogenswaarde niet kan plaatsvinden doordat de hiervoor benodigde informatie niet kan worden verkregen, wordt de deelneming gewaardeerd volgens het zichtbaar eigen vermogen.

Bij de bepaling van de netto vermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de onderneming gehanteerd. Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Een aandeel in de winst van de deelneming in latere jaren wordt pas verwerkt als en voor zover het cumulatieve niet verwerkte aandeel in het verlies is ingelopen. Wanneer de onderneming geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de betreffende deelneming of de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor zijn aandeel) in staat te stellen tot betaling van haar schulden. De negatieve waarde van de deelneming wordt primair ten laste van de vorderingen op de betreffende deelneming gebracht en voor het restant opgenomen onder de schulden.

Stichting Beheer Borgterrein Ewsum

Doelstelling: beheer en openstelling borgterrein Ewsum te Middelstum.

Stichting Weltevreden

Doelstelling: het verschaffen van huisvesting aan senioren en alleenstaanden en in het algemeen het verlenen van ondersteuning, waar en voor zover zulks mogelijk is; voor de huisvesting komen inzonderheid inwoners of oud-inwoners der gemeente Haren in aanmerking.

Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen

Doelstelling: het verwerven, beheren en in stand houden van monumenten in de zin van de Monumentenwet en deze ten dienste stellen van ethische, culturele en maatschappelijke doeleinden.

	Vermogen 2022	Resultaat 2022	Vermogen 2021
Eigen vermogen Stichting Het Groninger Landschap enkelvoudig	13.197	- 110	13.307
Eigen vermogen Stichting Beheer Borgterrein Ewsum	30	-	30
Eigen vermogen Stichting Weltevreden	298	55	243
Eigen vermogen Stichting Odd Fellow Huis Welgelegen	- 212	- 52	- 160
Eigen vermogen geconsolideerd	13.313	- 107	13.420

Voor nadere toelichting op de balansposten alsmede de staat van baten en lasten wordt gezien het minimale aandeel van de deelneming en stichtingen verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Haren, 24 mei 2023

Directeur Marco Glastra

Raad van Toezicht Bert Scholtens, waarnemend voorzitter en Financiële Audit Commissie
Saskia van Gessel, lid
Rutger Dijsselhof, lid Financiële Audit Commissie
Gerdien Postma, lid
Raymond Klaassen, lid
Natasja Lubbers, lid

Hunzefestival bij bezoekerscentrum Reitdiep in Noorderhoogebrug

Overige gegevens 2022

Afier
auditors

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de directie en de raad van toezicht van Stichting Het Groninger Landschap

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Het Groninger Landschap te gemeente Groningen gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Groninger Landschap per 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2022;
2. de geconsolideerde en enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2022; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Groninger Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit de paragrafen onder het kopje "Jaarverslag 2022" (zijnde het bestuursverslag), bijlage 1 "Overzicht van in- en uitgaande geldstromen" en de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de paragrafen onder het kopje "Jaarverslag 2022", bijlage 1 "Overzicht van in- en uitgaande geldstromen" en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring

aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Tynaarlo, 1 juni 2023

w.g.

Afier Auditors B.V.
drs. J.H. Kreuze RA/RE

Gewoon vuurzwammetje

Bijlage 1:

Overzicht van in- en uitgaande kasstromen

Dit overzicht geeft inzicht in het verloop van de in- en uitgaande kasstromen over 2022 en 2021.

	2022	2021
Inkomende kasstromen		
Ontvangsten van particulieren	2.262	1.837
Ontvangsten van bedrijven	483	601
Ontvangsten van loterijen	938	938
Ontvangsten uit subsidies van overheden	3.202	3.095
Ontvangsten van andere organisaties zonder winststreven	421	498
Ontvangsten voor tegenprestatie voor levering van producten en/of diensten	1.095	1.152
Onttrekking beleggingen	-	-
Totaal inkomend	8.401	8.121
Uitgaande kasstromen		
Betalingen in het kader van de doelstelling	9.737	9.331
Betalingen in investeringen in materiële vaste activa	108	264
Betalingen hypothecaire lening	9	9
Totaal uitgaand	9.854	9.604
Saldo financiële baten en lasten	- 50	- 42
Totaal mutatie liquide middelen	- 1.503	- 1.525
Liquide middelen 1 januari	4.204	5.729
Liquide middelen 31 december	2.701	4.204

Colofon

Het jaarverslag 2022 'Met steun van velen' is een uitgave van Het Groninger Landschap.

Mei 2023

Tekst: Addo van der Eijk en Sjoerd Vitters

Fotografie: Andries de la Lande-Cremer (9, 51, 90), Arthur van Dijk (19), Droninger (76), Ceert-Job Sevink (16, 17, 18, 32, 34, 44, 60), Gerrit Kiekebos (28), Gert Roelfsema (26), Hans Boll (18), Henk Pruim (24), Hendrik Timmer (82), Henk Tuinema (6), Het Groninger Landschap (10, 11, 25, 27, 29), Kees Marijnissen (19), Koos Boertjens (56), Marco Glastra (14, 16, 18, 19, 36, 64, 95), Marijke Verhagen (19), Marleen Annema (39, 62), Marleen de Vries (50), Martijn van Dellen (92), Nanno Kranenburg (30), Noord Nederlands Toneel (23), René Oosterhuis (12), Sebastiaan Rodenhuis (22), Thijs Meeuwissen (79), Wil de Boer (4), Wilco van de Laan (40)

Grafisch Ontwerp: CorfuDesign, Henk Tuinema